

TRƯỜNG ĐẠI HỌC HOA LƯ
KHOA SƯ PHẠM TIỂU HỌC - MẦM NON

**BÁO CÁO KẾT QUẢ THỰC HIỆN
ĐỀ TÀI NGHIÊN CỨU KHOA HỌC SINH VIÊN**

**TÌNH CẢM GIA ĐÌNH TRONG TẬP *THƠ TẶNG TUỔI THƠ*
CỦA VŨ QUÂN PHƯƠNG**

**Chủ nhiệm đề tài: PHẠM THỊ NGỌC LINH
Lớp: D15TH3
Ngành: GIÁO DỤC TIỂU HỌC**

NINH BÌNH, 2024

TRƯỜNG ĐẠI HỌC HOA LƯ
KHOA SƯ PHẠM TIỂU HỌC - MẦM NON

BÁO CÁO KẾT QUẢ
THỰC HIỆN ĐỀ TÀI NGHIÊN CỨU KHOA HỌC SINH VIÊN

TÌNH CẢM GIA ĐÌNH TRONG TẬP *THƠ TẶNG TUỔI THƠ*
CỦA VŨ QUẦN PHƯƠNG

Chủ nhiệm đề tài: PHẠM THỊ NGỌC LINH

Các thành viên: LÊ NGỌC ANH

Lớp: D15TH3

Người hướng dẫn khoa học: ThS. NGUYỄN THỊ THU

Xác nhận của GV hướng dẫn

Chủ nhiệm đề tài

Nguyễn Thị Thu

Phạm Thị Ngọc Linh

NINH BÌNH, 2024

MỤC LỤC

MỞ ĐẦU	4
1. Tổng quan tình hình nghiên cứu	4
2. Tính cấp thiết của đề tài	7
3. Mục tiêu nghiên cứu	8
4. Đối tượng nghiên cứu	8
5. Phạm vi nghiên cứu	8
6. Cách tiếp cận và phương pháp nghiên cứu	8
CHƯƠNG 1: TÌNH CẢM GIA ĐÌNH TRONG TẬP <i>THƠ TẶNG TUỔI THƠ</i> CỦA VŨ QUẦN PHƯƠNG	10
1.1. Giới thiệu về tác giả Vũ Quần Phương và tập <i>Thơ tặng tuổi thơ</i>	8
1.1.1. Cuộc đời, sự nghiệp sáng tác của Vũ Quần Phương.....	10
1.1.2. Tập <i>Thơ tặng tuổi thơ</i>	12
1.2. Tình cảm gia đình trong tập <i>Thơ tặng tuổi thơ</i> của Vũ Quần Phương	12
1.2.1. Tình cảm ông cháu, bà cháu gần gũi, thân thương	14
1.2.2. Tình cảm cha con, mẹ con ấm áp, thiêng liêng.....	21
1.2.3. Tình cảm anh em, chị em chân thành, gắn bó.....	31
CHƯƠNG 2: NGHỆ THUẬT THỂ HIỆN CHỦ ĐỀ TÌNH CẢM GIA ĐÌNH TRONG TẬP <i>THƠ TẶNG TUỔI THƠ</i> CỦA VŨ QUẦN PHƯƠNG	36
2.1. Thể thơ linh hoạt, đa dạng	36
2.2. Ngôn ngữ gần gũi, giàu cảm xúc	40
2.3. Giọng điệu nhẹ nhàng, sâu lắng	46
KẾT LUẬN	51
DANH MỤC TÀI LIỆU THAM KHẢO	53

MỞ ĐẦU

1. Tổng quan tình hình nghiên cứu

Vũ Quần Phương thuộc lớp nhà thơ thời chống Mỹ. Ông có cơ duyên tình cờ từ một bác sĩ trở thành một thi sĩ được nhiều người mến mộ. Việc gắn đời mình vào những câu chữ trong thơ đã tạo cho ông sự tinh tế, nhạy cảm với những thay đổi của cuộc sống. Thơ ông được bạn đọc đánh giá luôn có cách nói bằng tứ, ngôn từ bình dị nhưng ý tưởng thâm thúy. Những tập thơ của ông đậm tính nhân văn sâu sắc gắn bó với nhiều thế hệ bạn đọc như: *Những điều cùng đến* (1983), *Vết thời gian* (1996), *Âm thanh im lặng* (1968), *Cỏ mùa xuân...* Với những đóng góp quan trọng cho văn học Việt Nam hiện đại, sáng tác của Vũ Quần Phương được nhiều nhà nghiên cứu, nhà văn, nhà thơ quan tâm, tìm hiểu. Ở đây, chúng tôi chỉ đề cập đến một số ý kiến quan trọng có liên quan đến nội dung triển khai đề tài.

Nhận định về thơ Vũ Quần Phương nói chung, trong *“Vũ Quần Phương – Hồn thơ lịch lãm của Hà Nội”* [17], nhà thơ Nguyễn Quang Thiều khẳng định: *“Thơ của Vũ Quần Phương gọn ghẽ, chính xác, rõ ràng. Đó là một giọng thơ có một trường phủ sóng nhất định, góp phần vào sự phong phú giàu có của thi ca Việt”*. Nhà văn Nguyễn Huy Thiệp cũng cho rằng: *“Những giá trị của thơ Vũ Quần Phương là không thể phủ nhận, thơ Vũ Quần Phương và cách bình thơ của ông hình như cùng gặp nhau ở một điểm đó là giản dị, sâu mà hóm, khoa học, suy tưởng mà ấm áp chữ tình. Vũ Quần Phương là một nhà thơ lịch lãm, một nhà thơ khi bước qua nhịp cầu tâm lý học và chạm đến tâm hồn bạn đọc bằng tâm vóc của một nhà tư tưởng”* [17].

Tạp chí *Văn học và Tuổi trẻ* (Nxb Giáo dục, số 8, tháng 8/2005), đã viết: *“Thuộc lớp nhà thơ trưởng thành từ cuộc kháng chiến chống Mỹ, Vũ Quần Phương đã tìm được cho mình một tiếng nói riêng. Qua những thi phẩm của ông có thể nhận thấy một tiếng thơ sâu lắng, suy tư. Những vần thơ của Vũ Quần Phương không “kêu”, lời thơ không “điệu dàng”, không thật “góc cạnh” mà thường hết sức mềm mại, nhuần nhuyễn, giàu nhạc tính, có sức ngân vang trong lòng người đọc... Nhưng tứ thơ của ông hấp dẫn*

người đọc bởi những phát hiện mang ý nghĩa nhân văn cao đẹp về cuộc đời” [12]. Cùng quan điểm trên, tác giả Minh Phương cũng khẳng định: “Các hiện tượng ngỡ như vụn vặt, ngẫu nhiên của đời sống trong cách chiêm nghiệm của anh được nâng lên thành chân lí, thành phương châm xử thế. Thơ anh nhuần nhuyễn trong giọng thơ giản dị và tứ thơ kiệm lời. Anh thường làm sáng rõ chủ đề bằng cách diễn đạt ngắn gọn, có những phát hiện dễ dàng lại thật sâu sắc và mới mẻ” [14].

Trong bài viết “Nhà thơ Vũ Quần Phương ân cần và tinh tế”, tác giả Mai Đỗ đã nhận định: “Trong số hơn chục tập thơ và sách phê bình đã xuất bản, nhà thơ Vũ Quần Phương có phong cách rõ nét. Đó là sự kiệm lời và chặt chẽ câu chữ cho dù chỉ là một thi phẩm ngắn hay bài bình cho một bài thơ. Thơ ông ít dùng mỹ từ, nhưng vẫn lấp lánh, qua hình ảnh chọn lọc có ý tưởng thẩm mỹ với mục đích dựng tứ vững chãi. Từ đó tư tưởng và những triết lý bật ra. Đó cũng chính là một “kỹ năng” không phải mấy ai cũng có” [16].

Luận văn Thạc sĩ Khoa học chuyên ngành Văn học Việt Nam của tác giả Bùi Thị Mỹ Lê - *Phong cách nghệ thuật thơ Vũ Quần Phương* [5] đã có những nghiên cứu tương đối đầy đủ về nhà thơ Vũ Quần Phương. Chương một, tác giả nghiên cứu về cuộc đời, hành trình sáng tạo, quan niệm nghệ thuật; chương hai, luận văn đi sâu vào phân tích, chứng minh cảm thức trữ tình mang màu sắc triết lí như một đặc trưng phong cách thơ Vũ Quần Phương; chương ba tác giả làm rõ đặc trưng thi pháp thơ Vũ Quần Phương qua: tứ thơ, giọng điệu, ngôn ngữ.

Luận văn Thạc sĩ Khoa học Ngữ văn *Đặc điểm ngôn ngữ thơ Vũ Quần Phương trong Vết thời gian* [8], từ góc độ ngôn ngữ học, đã đi sâu vào nghiên cứu một cách có hệ thống về tập thơ *Vết thời gian* như: vần thơ, nhịp thơ, thể thơ, các lớp từ nổi bật và một số biện pháp tu từ đặc sắc trong tập thơ.

Ngoài những công trình nghiên cứu, những bài viết đánh giá về thơ Vũ Quần Phương nói chung, nhiều tác giả, nhà sách, nhà xuất bản cũng đã tìm hiểu, nghiên cứu, giới thiệu về đặc điểm thơ Vũ Quần Phương qua từng tập thơ, bài thơ của ông, trong đó có tập *Thơ tặng tuổi thơ*.

Trong mục giới thiệu sách trên Website, Nhà xuất bản Kim Đồng [21] đã viết: *“Chỉ là những tình cảm thực dành cho các em, các con và cháu của mình, mà nhà thơ Vũ Quần Phương khiến bạn đọc rung rung. Người lớn thì đồng cảm với những suy tư chiêm nghiệm, trẻ em thì khúc khích cười với cái “yêu to nhất nhà” của cậu anh trai, cảm nhận được tình yêu “dâng qua vai bố để con nhìn”, thương nỗi nhớ trầm ngâm sâu lắng của người ông, và thấy thật kì diệu với những điều nhà thơ nói với bé:*

*Nếu nhắm mắt trong vườn lộng gió
Sẽ được nghe nhiều tiếng chim hay
Tiếng lích rích chim ri trong lá
Con chìa vôi vừa hót, vừa bay...*

(Nói với bé)

Đọc *Thơ tặng tuổi thơ* của Vũ Quần Phương cũng đã bình phẩm về bài thơ *Ngưỡng cửa*: *“Qua bài thơ Ngưỡng cửa tác giả Vũ Quần Phương muốn gửi đến con người những giá trị tốt đẹp trong cuộc sống, những kỉ niệm tuổi thơ, những tình cảm gia đình đầy yêu thương, với bạn bè kỉ niệm giản dị nhưng vô cùng đẹp đẽ. Đó là tình cảm to lớn, là cội nguồn của các giá trị cao quý khác trong cuộc sống”* [22].

Hay ở bài thơ *Nói với em*, bạn đọc Nguyễn Thị Thiệp đã có lời bình: *“Bài thơ là lời tâm sự, nhắn nhủ các bạn đọc nhỏ tuổi hãy biết lắng nghe, nhìn nhận, suy nghĩ về cuộc sống quanh ta để từ đó biết sống đẹp, thành trò giỏi - con ngoan, ứng xử có tình có nghĩa. Về nghệ thuật, bạn đọc nhận xét: “Dùng thể thơ bảy chữ, ngôn từ gần gũi, tác giả đã gửi gắm bao yêu thương trù mến tới các em nhỏ. Bài gồm ba khổ thơ, mỗi khổ đều mở đầu bằng cụm từ có ý nghĩa giả định “Nếu nhắm mắt...sẽ được...”. Nhiều người đều biết đôi mắt là cửa sổ tâm hồn”. Cuối cùng, tác giả bài viết đi đến khẳng định: “Với giá trị thẩm mỹ và nhân văn cao đẹp, bài thơ tiếp tục khơi nguồn cảm hứng để các nhạc sĩ Vũ Hoàng và Phan Bá Chức phổ nhạc thành bài hát cùng tên. Nhạc phẩm này được đông đảo thính giả mọi lứa tuổi, nhất là các em nhỏ vô cùng yêu mến”* [20].

Như vậy, có thể thấy rằng, có khá nhiều bài viết, bài nghiên cứu, về thơ Vũ Quần Phương và tập *Thơ tặng tuổi thơ*. Nhìn chung, các ý kiến đều khẳng định chiều sâu ý nghĩa và sức nặng cảm xúc của thơ Vũ Quần Phương. Tuy nhiên, theo chúng tôi biết vẫn chưa có công trình nghiên cứu nào chuyên sâu về tập *Thơ tặng tuổi thơ*. Trong đề tài nghiên cứu khoa học này, chúng tôi kế thừa những kết quả nghiên cứu của các tác giả đi trước để đi sâu tìm hiểu về khía cạnh tình cảm gia đình trong tập *Thơ tặng tuổi thơ* của Vũ Quần Phương.

2. Tính cấp thiết của đề tài

Gia đình - hai tiếng thiêng liêng, là nơi cuộc sống bắt đầu và cũng là nơi tình yêu không bao giờ kết thúc. Gia đình chính là chiếc nôi êm bồng ẵm chở che và tâm hồn mỗi người. Rồi chúng ta ai cũng lớn lên, có thể đi nhiều nơi, biết nhiều thứ, nhưng sẽ chẳng nơi đâu lưu giữ nhiều kỷ niệm và tình yêu thương bằng bóng dáng ngôi nhà thân thương với những người thân yêu trong gia đình mình. Vì lẽ đó, tình cảm gia đình đã trở thành nguồn cảm hứng bất tận cho văn học đồng thời cũng là “thi liệu” sáng tác lớn đối với các nhà thơ, nhà văn. Viết về tình cảm gia đình trong văn học, chúng ta có thể kể tới những tác phẩm tiêu biểu như: *Bếp lửa* của Bằng Việt, *Khúc hát ru những em bé lớn trên lưng mẹ* của Nguyễn Khoa Điềm, *Chiếc lược ngà* của Nguyễn Quang Sáng, *Nói với con* của Y Phương... đặc biệt có thể kể đến các bài thơ trong tập thơ *Thơ tặng tuổi thơ* của Vũ Quần Phương.

“*Vũ Quần Phương là một trong số cái tên nhất thiết phải được kể đến trong làng thơ Việt Nam hiện đại*” [10]. Ông đã có những đóng góp không nhỏ cho nền văn học nước nhà. Tập *Thơ tặng tuổi thơ*, xuất bản năm 2022, được tổng hợp từ những bài thơ tặng thiếu nhi, mỗi bài thơ là một câu chuyện nhỏ bằng thơ mà tác giả gửi tặng những thế hệ bạn đọc bằng một thế giới hồn nhiên, trong sáng mà xuyên suốt ở đó là tình cảm gia đình với những tình thân sâu sắc, chân thành mà ấm áp. Với ý nghĩa giáo dục và nhân văn sâu sắc, tập thơ này không chỉ nhận được sự yêu mến của bạn đọc, những người yêu thích thơ Vũ Quần Phương mà còn được trích một số bài

đưa vào chương trình bậc học Tiểu học, cụ thể là bài tập đọc *Ngưỡng cửa* (SGK Tiếng Việt 3, tập 1, (Bộ sách *Kết nối tri thức với cuộc sống*), Nxb Giáo dục Việt Nam, 2020); *Nói với em* (SGK Tiếng Việt 2, tập 1, Nxb Giáo dục Việt Nam, 2002).

Chọn đề tài “Tình cảm gia đình trong tập *Thơ tặng tuổi thơ* của Vũ Quần Phương” để nghiên cứu, chúng tôi mong muốn hiểu biết nhiều hơn nét đặc sắc về nội dung của tác phẩm, qua đó góp thêm ý kiến của mình về một khía cạnh trong cái nhìn tổng thể về sự nghiệp thơ ca của nhà thơ Vũ Quần Phương.

3. Mục tiêu nghiên cứu

Tìm hiểu đề tài này, chúng tôi hướng đến hai mục tiêu cụ thể:

- Làm nổi bật chủ đề về tình cảm gia đình trong tập *Thơ tặng tuổi thơ* của Vũ Quần Phương.

- Khẳng định tài năng, những đóng góp của Vũ Quần Phương với văn học thiếu nhi nói riêng và nền văn học Việt Nam nói chung.

4. Đối tượng nghiên cứu

Tình cảm gia đình trong tập *Thơ tặng tuổi thơ* của Vũ Quần Phương.

5. Phạm vi nghiên cứu

Tập *Thơ tặng tuổi thơ* của Vũ Quần Phương, Nhà xuất bản Kim Đồng, 2022.

6. Cách tiếp cận và phương pháp nghiên cứu

6.1. Cách tiếp cận

- Tiếp cận lý thuyết - Ứng dụng.

6.2. Phương pháp nghiên cứu

Trong đề tài này, chúng tôi sử dụng các phương pháp chủ yếu sau:

- *Phương pháp thống kê, phân loại*: Dựa vào tập thơ chúng tôi tiến hành thống kê những bài thơ và phân loại theo các tiêu chí về nội dung và nghệ thuật để làm sáng tỏ vấn đề nghiên cứu.

- *Phương pháp phân tích, tổng hợp*: Để làm rõ các luận điểm, chúng tôi đi từ việc phân tích các dẫn chứng cụ thể sau đó tổng hợp khái quát thành những kết luận nhằm làm nổi bật tình cảm gia đình trong tập thơ *Thơ tặng tuổi thơ* của Vũ Quần Phương.

- *Phương pháp so sánh – đối chiếu*: Phương pháp này được chúng tôi sử dụng khi tiến hành so sánh các sáng tác của Vũ Quần Phương với sáng tác của các nhà thơ khác cùng viết về chủ đề tình cảm gia đình nhằm làm sáng tỏ những khía cạnh độc đáo, đặc sắc ở thơ Vũ Quần Phương.

CHƯƠNG 1

TÌNH CẢM GIA ĐÌNH TRONG TẬP *THƠ TẶNG TUỔI THƠ* CỦA VŨ QUẦN PHƯƠNG

1.1. Giới thiệu về tác giả Vũ Quần Phương và tập *Thơ tặng tuổi thơ*

1.1.1. Cuộc đời, sự nghiệp sáng tác của Vũ Quần Phương

Vũ Quần Phương tên thật là Vũ Ngọc Chúc. Ông sinh ngày 8 tháng 9 năm 1940 tại Hà Nội. Các bút danh khác: Ngọc Vũ, Phương Viêt. Quê cha của ông ở tổng Quần Phương (nay là xã Hải Trung, huyện Hải Hậu, tỉnh Nam Định. Quê mẹ ở xã Xuân Phương, huyện Từ Liêm, Hà Nội.)

Vì 6 tuổi bố ông mất, ông sống với mẹ và hai người em trai, 10 tuổi đã phải xa nhà trọ học và mẹ ông cũng ra đi nên Vũ Quần Phương luôn khao khát tình cảm gia đình. Vũ Quần Phương luôn cố gắng vươn lên trong mọi hoàn cảnh và giành được những kết quả đáng khâm phục. Ông tốt nghiệp cấp ba ở Hội đồng thi Chu Văn An, trên bằng vinh dự ghi “Trúng tuyển hạng xuất sắc được Hội đồng thi khen”. Đến khi học Đại học Y khoa Hà Nội, cả 6 năm liền ông đều được nhận học bổng toàn phần. Năm 1965, ông tốt nghiệp Đại học Y khoa loại xuất sắc; ông là người duy nhất (trong hơn 300 bác sĩ của khóa học) được điều về làm việc ở Bộ Y tế... Nhưng bác sĩ Vũ Quần Phương lúc bấy giờ đã không theo nghề y mà chuyển hẳn sang nghề văn chương (cái nghề mà “cơm áo không đùa với khách thơ”) theo lời gợi ý của nhà thơ Chế Lan Viên.

Và sự chuyển hướng táo bạo này là một bước ngoặt lớn trong cuộc đời của ông. Sau khi từ phòng mạch chuyển sang nghề văn, nơi đầu tiên ông làm việc là Đài tiếng nói Việt Nam. Tại đây ông làm công việc Biên tập viên của phòng văn học. Năm 1984, ông đến công tác tại Nhà xuất bản Văn học. Năm 1991, ông lại đến làm việc ở Hội Liên hiệp Văn học Nghệ thuật Hà Nội và giữ cương vị Chủ tịch Hội. Ngoài ra, Vũ Quần Phương còn là Đại biểu Quốc hội khóa IX (1992- 1997), Phó tổng biên tập Tạp chí văn chương Việt Nam, Phó giám đốc Trung tâm bồi dưỡng viết văn Nguyễn Du của Hội Nhà văn Việt Nam, Chủ tịch Hội đồng Thơ - Hội Nhà văn Việt Nam.

Vũ Quần Phương là một cây bút đa tài. Ông không chỉ là một nhà thơ có tên tuổi mà còn là một nhà phê bình văn học có uy tín. Ngoài ra, ông còn viết văn xuôi và dịch thuật... Lĩnh vực nào ông cũng để lại những dấu ấn riêng, đặc sắc. Ông đã đạt được nhiều thành tựu trong sự nghiệp văn học của mình.

* Các tác phẩm chính:

Vũ Quần Phương xuất hiện cùng thời với các nhà thơ chống Mỹ. Vốn xuất phát điểm là sinh viên Y khoa nhưng ông lại bộc lộ năng khiếu văn chương như một phẩm chất thiên bẩm. Trong quá trình chuyển đổi “nghề” đã minh chứng một tài năng thơ văn đi đúng hướng và Vũ Quần Phương đã tạo cho mình một dấu ấn, phong cách riêng. Ngay từ những thi phẩm đầu tay như *Phăng-xi-păng ta tới đỉnh*, *Khói bếp* được tuyển in trong tập *Sức mới* - một tuyển tập thơ có tên tuổi được Nhà xuất bản Văn học xuất bản từ năm 1965 đến nay.

+ Về thơ, hơn 40 năm cầm bút ông đã cho ra đời các tập thơ:

- *Âm thanh im lặng* (1968)
- *Hoa trong cây* (1977)
- *Những điều cùng đến* (1983)
- *Cát sáng* (in chung với Bằng Việt - 1985)
- *Vàng trắng trong xe bò* (1988)
- *Vết thời gian* (1996)
- *Quên chữ, quên câu* (2000)
- *Giấy mệnh mông trắng* (2003)
- *Chỗ ấy, sóng* (2005)
- *Chân trời sau chân trời* (2011)

+ Về văn:

- *Cười ngựa máy xem Hoa Kỳ* (2005)

Về phê bình văn học

- *Thơ với lời bình* (1988)
- *Độc thơ Hương tích* (1997)
- *30 tác giả văn chương* (2009)

Với những đóng góp trên, nhà thơ Vũ Quần Phương đã vinh dự nhận các giải thưởng:

- Giải thưởng Hội Văn nghệ Hà Nội (1967, 1971, 2012)
- Giải thưởng Tổng liên đoàn lao động Việt Nam (1976)
- Giải thưởng thơ Hội Nhà văn Việt Nam (1984, 1997)
- Giải thưởng Ủy ban toàn quốc các Hội Văn học Nghệ thuật (2000, 2004)
- Giải thưởng Nhà nước (2007)
- Giải thưởng Hội đồng lý luận Văn học Nghệ thuật Trung ương (2014)

1.1.2. Tập *Thơ tặng tuổi thơ*

Thơ tặng tuổi thơ là một trong những cuốn sách viết nên bởi những vần thơ giàu cảm xúc gửi tặng bạn đọc nhiều thế hệ và đặc biệt là lứa tuổi nhi đồng. Tập thơ được tác giả viết ngắn gọn trong 80 trang gồm 38 bài thơ. Nó dẫn dắt người đọc đắm chìm vào thế giới trong trẻo, vô tư và hồn nhiên của tuổi thơ. Ở đó, tình cảm gia đình là chủ đề xuyên suốt tác phẩm với những rung động quá đỗi chân thực, ngọt ngào. Tập thơ góp phần khơi gợi, giúp cho độc giả phát huy những đức tính tốt đẹp và in sâu trong lòng độc giả là tình cảm gia đình, thứ tình cảm mang lại niềm tin, hi vọng và sức mạnh để vượt qua những khó khăn trong cuộc sống. Trên con đường lớn lên của con, của cháu, tình yêu thương vô bờ bến của ông bà, cha mẹ luôn đồng hành.

Qua tập thơ, Vũ Quần Phương còn gửi đến các em nhỏ những lời răn dạy về những điều hay lẽ phải trong cuộc sống mà các em cần ghi nhớ và vận dụng nó trong cuộc sống để trở thành con người sống có trách nhiệm, có lòng nhân ái. Mỗi lời ông nói đều ẩn chứa trong đó những bài học vô giá. Chính những tình yêu thương như thế mà dù có đi tận cùng non cao biển rộng, thì người cháu vẫn luôn muốn trở về nơi có một tình thương rộng lớn đang chờ. Và bên cạnh tình cảm ông – cháu tác giả còn có những bài thơ thấm đẫm tình bà – cháu. Sự yêu thương của bà cũng được biểu hiện qua sự động viên, an ủi, chỗ dựa vững chắc giúp cháu thêm sức mạnh vượt qua mọi khó khăn. Những tình cảm không thể nói hết ấy đã được nhà thơ Vũ Quần

Phương quan sát kĩ lưỡng rồi đưa vào những vần thơ đầy xúc động. Điều đó tạo nên sự đặc biệt của tập thơ- một tập thơ chứa đầy tình cảm, tình yêu thương của Vũ Quần Phương với những người mình thương yêu. Đồng thời, tập thơ còn để lại ấn tượng đối với độc giả nhờ phong cách thơ, những vần thơ trong trẻo chứa đựng sự yêu thương, quan tâm, thấu hiểu của nhà thơ.

Tập *Thơ tặng tuổi thơ* gồm 38 bài thơ. Tác giả sử dụng nhiều thể thơ khác nhau như: thể thơ năm chữ, thể thơ lục bát, thể thơ tự do, thể thơ bốn chữ, thể thơ sáu chữ, thể thơ bảy chữ. Điều đó làm đa dạng hơn các bài thơ, tạo nên sự thú vị và không nhàm chán đối với độc giả, và sâu hơn chính là việc sử dụng các dấu câu hay thậm chí cách ngắt nhịp, vần điệu rất hợp lí. Từng vần thơ cho thấy rõ được từng mối quan hệ gắn bó, thân thiết, trong gia đình. Ngôn ngữ thơ của Vũ Quần Phương mang tính truyền cảm đã tạo nên tiếng nói trực tiếp của tình cảm, của trái tim. Có những bài thơ, tuy nhà thơ kiệm lời nhưng lại nói lên được sự quan tâm, thấu hiểu, yêu thương giữa những người thân trong gia đình, gọi rõ lên tình cảm về bà – cháu, ông – cháu, mẹ- con, cha – con. Tập thơ được nhà thơ Vũ Quần Phương viết chủ yếu bằng giọng điệu thơ nhẹ nhàng, thủ thỉ tâm tình. Ngôn ngữ thơ cô đọng, giàu nhạc điệu, cách sử dụng từ ngữ rất đơn giản, gần gũi nên dễ đi sâu vào lòng người. Ngoài ra, tác giả còn sử dụng nhiều biện pháp tu từ từ vựng khác nhau trong tập thơ như: so sánh, điệp ngữ, liệt kê, nhân hóa,... giúp tái hiện được, khắc họa hình ảnh thân thuộc, bình dân, mộc mạc, tươi đẹp trong cuộc sống, tình cảm hằng ngày của tác giả với người thân, và tạo nên những bài thơ súc tích.

1.2. Tình cảm gia đình trong tập *Thơ tặng tuổi thơ* của Vũ Quần Phương

Tình cảm gia đình là ngọn lửa ấm, là lời ru ngọt ngào êm ái, là những bài học ân tình sâu sắc, là tất cả những gì thân thiết với tuổi thơ, với cả đời người. Những tình cảm đó góp phần nâng đỡ con người trong suốt hành trình dài rộng của cuộc đời. Mỗi tác phẩm là một vẻ đẹp riêng nhưng đều hướng đến giá trị đích thực của cuộc sống, nhắc nhở chúng ta gia đình là thiêng liêng, cao quý. Những tình cảm đó cần được gìn giữ, phát huy và góp phần làm đẹp hơn nhịp sống chung của quê hương, đất nước.

1.2.1. Tình cảm ông cháu, bà cháu gần gũi, thân thương

Tình yêu thương của ông bà tuy giản dị mà để lại những kí ức khó phai trong mỗi chúng ta. Trong văn học đã có những câu thật hay mà ở đó gửi gắm những thông điệp quan trọng căn bản: lòng thương yêu, kính trọng ông bà:

*Ngó lên nuộc lạt mái nhà
Bao nhiêu nuộc lạt nhớ ông bà bấy nhiêu*

(Ca dao)

*Ông bị đau chân
Nó sưng nó tấy
Viết chơi ngoài sân
Lon ton lại gần
Âu yếm nhanh nhẩu
Ông vịn vai cháu
Cháu đỡ ông lên*

(Thương ông - Tú Mỡ)

*Ông tôi vẫn chỉ lên trời
Bảo rằng trên ấy: “Một thời vàng son”*

(Một cánh chuồn chuồn - Nguyễn Vĩnh Tiến)

*Một bếp lửa ấp iu nồng đượm
Cháu thương bà biết mấy nắng mưa!
Cháu ở cùng bà, bà bảo cháu nghe,
Bà dạy cháu làm, bà chăm cháu học,
Nhóm bếp lửa nghĩ thương bà khó nhọc”*

(Bếp lửa – Bằng Việt)

Những trang viết của Vũ Quần Phương trong tập *Thơ tặng tuổi thơ* cũng làm cho người đọc xúc động, vui buồn với niềm vui, nỗi buồn của người làm ông, làm bà.

Độc giả không thể không rung động và trăn trở cùng niềm hạnh phúc đơn sơ tưởng như rất bình thường mà lại thật thiêng liêng của một người ông khi

được nghe cháu hát trong đêm nhưng cách “*nửa vòng trái đất*”. Cháu Tểu dù nhỏ nhưng đã biết người quen, người lạ cũng biết ông là người quen như bố, như mẹ. Cuộc gọi qua điện thoại với giọng hát cháu Tểu lan man trong trưa nắng đã làm ông ấm lòng “*Ông ở bên này nghe cháu hát/ Nửa vòng Trái Đất ngỡ buồn bên*”. Giọng hát của cháu Tểu như gần gũi thân thương với ông đến lạ kì, ông nghe mà tưởng buồn bên. Qua đó thấy được tình yêu của ông dành cho cháu với nỗi nhớ khôn nguôi, nỗi nhớ ấy như vượt qua cả khoảng cách không gian và thời gian:

Tiểu lan man hát trong trưa nắng

Ông ở bên này nghe giữa đêm

Ông ở bên này nghe cháu hát

Nửa vòng trái đất ngỡ buồn bên

(Cháu Tểu hát khoe)

Nỗi nhớ của ông dành cho cháu luôn thường trực, được khắc họa trực tiếp “*nhớ và thương*”. Đặc biệt trong ngày sinh nhật của cháu, dù ở nơi xa xôi ông vẫn luôn trông ngóng, nhớ đến cháu, ông tưởng tượng sinh nhật cháu có lẽ rất đông vui, có nhiều quà, có cô bác đến chơi nhưng ông lại không có mặt:

Lại nhớ và thương cu Tuệ quá

Cái hôm sinh nhật có đông không

Chắc nhiều quà lắm, nhiều cô bác

Chỉ có ông không được bế bông

(Cháu Tểu hát khoe)

Ông nhớ đến từng hơi thở, nhịp thở của cháu bởi ông đã từng ru cháu ngủ, những lời ru từ trong sâu thẳm trái tim đã thể hiện tình yêu thương của ông với cháu thân thương, dù ở xa hay gần nỗi nhớ ấy vẫn luôn khắc khoải trong ông, ông thấy được tiếng thở của cháu như giống với bố cháu mà ông từng ru ngày xưa “*Nằm bên cạnh cháu nghe cháu thở/ Y hệt ngày xưa cha cháu thôi*” (*Nằm cạnh cháu*).

Nỗi nhớ của ông không chỉ ở bên cạnh lúc cháu ngủ mà ông còn mong muốn luôn được bên cháu:

*Ông ước suốt đời bên cạnh cháu
Mà sao... trời đất chốn quê hương
Hoa xoan, bờ giậu, con đường gạch
Mỗi lúc nghe lòng mỗi vấn vương*

(*Nằm cạnh cháu*)

Tình yêu thương của ông dành cho cháu thật lớn lao, ông luôn mong muốn được bên cháu cũng giống như những cảnh vật quen thuộc của quê hương “*hoa xoan, bờ giậu, con đường gạch*” không thể nào rời xa ông. Khi cháu đi học xa nhà, ông gửi cho cháu những nỗi nhớ, yêu thương của mình và mong cháu cũng nhớ đến ông, đến quê hương đất nước – nơi cháu sinh ra. Sự quan tâm ân cần, sự gần gũi thân thương của ông bà dành cho cháu còn được nhà thơ Vũ Quần Phương thể hiện qua sự âu lo, băn khoăn của ông và bà, để từ đó nhà thơ tái hiện nỗi âu lo ấy thành những lời nhắn gửi ân cần đến với cháu.

Ở nơi phương xa ông không biết cháu có nhớ đến ông, nhớ đến quê hương, đất nước con người cảnh vật:

*Cháu ở bên này xa đất nước
Chẳng nghe tiếng vông, tiếng gà khuy
Chẳng biết nỗi niềm trong tiếng Việt
Mái rạ than thầm với ngô tre*

(*Bàn giao*)

Nhà thơ Vũ Quần Phương sử dụng hàng loạt hình ảnh quê hương – những hình ảnh quen thuộc gợi nỗi nhớ quê hương đất nước mà ông muốn gửi gắm cháu. Ông nhắc đến “*tiếng vông, tiếng gà khuya, mái rạ, ngô tre*”, tất cả là những hình ảnh quen thuộc của quê hương ruột thịt, những sự vật giản dị, mộc mạc, chân chất của quê hương ẩn chứa sau nỗi nhớ quê hương đó là những điều ông gửi gắm với cháu ở nơi xa “*xa đất nước*”, dù ở nơi xa mong cháu vẫn luôn nhớ đến quê hương, nơi cháu sinh ra, nơi có những cảnh vật quen thuộc của quê hương đất, những giá trị truyền thống của quê hương ta “*nỗi niềm trong tiếng Việt*”.

Bằng việc sử dụng hình ảnh phong phú và ngôn ngữ tinh tế, nhà thơ đã tạo nên một bức tranh vừa ấm áp, vừa sâu lắng về sự kế thừa và ý nghĩa của cuộc sống, bài thơ *Bàn giao* đã nói về tình cảm sâu sắc và sự truyền lại những giá trị tinh thần từ thế hệ này sang thế hệ khác:

*Rồi ông sẽ bàn giao cho cháu
Bàn giao gió heo may
Bàn giao góc phố
Có mùi ngô nướng bay
Ông bàn giao tháng Giêng hương bưởi
Cỏ mùa xuân xanh dưới chân giày
Bàn giao những mặt người đầm nắng
Đầm yêu thương trên trái đất này*

(Bàn giao)

“Ông sẽ bàn giao cho cháu”, câu mở đầu này đặt nền tảng cho toàn bộ đoạn thơ, thể hiện sự truyền lại không chỉ về vật chất mà còn về những giá trị tinh thần từ ông sang cháu. Ông sẽ bàn giao cho cháu “gió heo may”, “góc phố”, “mùi ngô nướng bay”, “tháng giêng hương bưởi”. Những hình ảnh này là những hình ảnh bình dị, thân thuộc trong cuộc sống thường ngày, là những ký ức quý giá, những điều thân quen gắn liền với mùa thu, mùa xuân, những mùa mang đến cảm giác yên bình và của sự khởi đầu mới.

Nhưng ông “sẽ chẳng bàn giao những ngày vất vả”, ông không muốn truyền lại những nỗi đau, khó khăn hay bất hạnh cho cháu. Những “*swong muối đêm bay lạnh mặt người*” và “*đất rung chuyển, xóm làng loạn lạc*” là biểu tượng cho những gian truân, bất ổn mà ông đã trải qua nên không muốn cháu mình phải gánh chịu. Ông cũng không bàn giao “*Ngọn đèn mờ, mưa bụi rơi*”, vì nó tạo nên một bức tranh u ám, biểu tượng cho những thời kỳ khó khăn, lạnh lẽo và đầy thử thách trong cuộc sống, mà ông mong muốn giữ lại cho riêng mình, không để lại cho thế hệ sau.

Qua việc chọn lọc những gì sẽ bàn giao, ông thể hiện tình yêu thương sâu sắc và mong muốn cháu mình có một cuộc sống đầy đủ, hạnh phúc, đồng thời mong cháu hiểu và trân trọng những giá trị mà cuộc sống mang lại.

Không chỉ là tình yêu của ông cháu mà tình cảm bà cháu cũng được nhà thơ Vũ Quần Phương khắc họa rất đối ẩm áp, thân thương. Với cách sử dụng hình ảnh tượng trưng cùng nhịp điệu thơ nhịp nhàng, Vũ Quần Phương đã thành công trong việc khắc họa hình ảnh “*Cầu qua đại dương*”. Bài thơ chứa đựng những suy nghĩ sâu sắc về tình người, về ý nghĩa của quê hương cũng như phản ánh rõ sự quan tâm lo lắng và yêu thương của bà dành cho người cháu của mình. Trước hết là tình yêu thương và sự đùm bọc mà bà muốn nhắn nhủ:

Cháu ơi nơi đâu

Tình người đùm bọc

Lọt lòng tiếng khóc

Ơn người chở che

(*Cầu qua đại dương*)

Tình người ở đây được hiểu là sự yêu thương, giúp đỡ lẫn nhau giữa những con người trong xã hội, dù xa lạ hay gần gũi. Bắt đầu đoạn thơ bằng cách gọi cháu thân thương “*Cháu ơi nơi đâu/ Tình người đùm bọc*”, bà muốn cháu hiểu rằng, dù đi đâu hay gặp ai, thì tình người vẫn luôn là nguồn sức mạnh quan trọng giúp cháu vượt qua mọi khó khăn. Tiếp đó là sự quan tâm của bà trước những khó khăn, bộn bề “*Ngọn đèn hạt đỗ/ Bà thương bộn bề*”. Hình ảnh “*ngọn đèn hạt đỗ*” gợi lên sự nhỏ bé, yếu ớt nhưng cũng đầy bền bỉ và kiên cường. Đèn hạt đỗ thường được dùng để chỉ những ngọn đèn nhỏ, đơn sơ, nhưng lại đủ sáng để xua tan bóng tối. Ở đây, bà dùng hình ảnh này để biểu trưng cho tình thương của mình dành cho cháu, tuy đơn giản nhưng luôn hiện diện và tỏa sáng. Cụm từ “*bà thương bộn bề*” thể hiện nỗi lo lắng và sự quan tâm của bà đối với cháu, đặc biệt là trong những hoàn cảnh khó khăn và phức tạp của cuộc sống. Bà nhận thức được rằng cuộc sống đầy thách thức, gian nan và lo lắng rằng cháu có thể

gặp phải những khó khăn không thể lường trước. Những câu thơ này còn thể hiện sự chuyển giao tình cảm, sự bảo vệ từ thế hệ này sang thế hệ khác. Bà không chỉ là người che chở, bảo vệ cháu khi cháu còn nhỏ, mà bà còn mong muốn cháu hiểu và trân trọng những giá trị nhân văn sâu sắc, từ đó tiếp tục truyền lại cho thế hệ sau. Tình cảm, sự đùm bọc, lòng biết ơn và tình người là những giá trị cốt lõi mà bà muốn cháu luôn mang theo, dù đi đến đâu hay làm gì. Qua những hình ảnh đơn giản nhưng giàu ý nghĩa, bà truyền tải thông điệp về tầm quan trọng của tình người, sự biết ơn và tình cảm gia đình. Đồng thời, bà cũng thể hiện nỗi lo lắng, quan tâm trước những khó khăn mà cháu có thể gặp phải trong cuộc sống. Những lời nhắn nhủ này không chỉ là tình cảm của một người bà đối với cháu, mà còn là sự truyền đạt những giá trị nhân văn sâu sắc, giúp cháu hiểu rõ và trân trọng cuộc sống.

Bên cạnh những lời nhắn nhủ tâm tình về tình người, về sự quan tâm, lo lắng trăm bề, bà còn nhắn nhủ với cháu về giá trị của quê hương và nguồn cội:

Đất nào không quê?

Đâu mà không quê

Hạt lúa, hạt mì

Đều lên từ đất

Ở đâu nước mắt

Cũng là nỗi đau

(Cầu qua đại dương)

Những câu thơ giản dị nhưng giàu ý nghĩa này giúp cháu hiểu về sự kết nối giữa con người với đất đai và quê hương, đồng thời truyền tải những bài học quan trọng về nguồn gốc và lòng biết ơn. “*Đất nào không quê?*” câu thơ mở đầu bằng một câu hỏi tu từ, thể hiện sự khẳng định rằng mọi nơi trên trái đất đều có thể là quê hương. Hình ảnh “*hạt lúa, hạt mì*” đều lên từ đất tượng trưng cho sự sinh sôi, nảy nở và phát triển của con người và cuộc sống. Vì vậy, cháu hãy hiểu rằng, mọi thứ trong cuộc sống, từ thức ăn hàng ngày đến những giá trị văn hóa, đều bắt nguồn từ

đất, từ quê hương. Đây là một bài học về lòng biết ơn và sự tôn trọng đối với nguồn gốc của bản thân. Bà nhắn nhủ với cháu rằng dù đi đâu, dù sống ở bất kỳ nơi nào trên thế giới, tất cả đều có một quê hương. Hạt lúa, hạt mì đều từ đất mà lên, giống như mỗi con người đều có nguồn gốc, có nơi chôn thuộc về.

Tình yêu thương vô bờ bến của bà dành cho cháu hiện lên đầy dung dị, gần gũi mà hết sức quen thuộc. Bà nuôi dưỡng cháu lớn lên bằng đôi bàn tay chăm chỉ với những công việc bình dị thường ngày, là đất bùn, rơm rạ, là ủ trấu khêu đèn:

Từ hôm nào ấy nhĩ

Lửa đã vào nhà em

Cho tay mẹ khêu đèn

Cho tay bà ủ trấu.

(Ngọn lửa)

Hình ảnh bếp lửa đã trở thành hình ảnh quen thuộc, đó không chỉ là ngọn lửa vật chất hiện hữu mà nó còn là tượng trưng cho ngọn lửa yêu thương, nuôi dưỡng tình yêu thương, biểu tượng cho sự ấm áp tình cảm gia đình. Đặc biệt là tình yêu thương bà cháu ấm áp như ngọn lửa, mà trong bài thơ “*Bếp lửa*” của Bằng Việt đã từng khắc họa tình cảm bà cháu thân thương, gắn bó. Hình ảnh bếp lửa đó không chỉ khắc họa tình cảm gia đình yêu thương mà đó còn là tình cảm gắn kết quen thuộc biểu tượng của bà và cháu:

Rồi sớm rồi chiều, lại bếp lửa bà nhen,

Một ngọn lửa, lòng bà luôn ủ sẵn,

Một ngọn lửa chứa niềm tin dai dẳng...

(Bếp lửa – Bằng Việt)

Hình ảnh bếp lửa luôn gắn liền với bà, ở đó chứa đựng tuổi thơ, tình yêu thương bà ấp ủ dành cho cháu. Trong tập Thơ tặng tuổi thơ, Vũ Quần Phương cũng nhắc đến bếp lửa trong chi tiết “cho tay bà ủ trấu”. “Trấu” được hiểu là phần vỏ cứng bên ngoài của hạt gạo, hay dùng để đun trong bếp lửa xưa để tạo

lửa, giúp ủ ấm. Bằng cách miêu tả đôi bàn tay bà ủ trầu đó, bạn đọc có thể nhận thấy tình cảm bà dành cho cháu luôn gần gũi, nồng đượm. Hình ảnh bếp lửa, trầu là cách bà gửi gắm ký ức về những tháng ngày thơ ấu của cháu ở cùng bà, là những sự giản dị của quê hương để cháu luôn nhớ, trân trọng và nâng niu. Đó là điểm tựa, là nơi nuôi dưỡng cháu lớn lên bằng tình yêu, cho cháu những bài học mà bà gửi gắm cháu. Nó được ví như sự “truyền lửa” bà truyền lại cho cháu ngọn lửa yêu thương ấm áp bấy lâu bà ủ, ngọn lửa về niềm tin và tình yêu nồng ấm để cháu sống biết yêu thương, chia sẻ.

Với kinh nghiệm sống phong phú, ông bà thường truyền đạt cho cháu những bài học quý báu về cuộc sống. Họ dạy cháu cách đối mặt với khó khăn, cách giữ vững lòng kiên trì, bền bỉ và luôn hướng tới những điều tốt đẹp. Những lời dặn dò này không chỉ giúp cháu hiểu hơn về cuộc đời mà còn chuẩn bị tâm lý để cháu có thể tự tin và vững vàng hơn trong mọi hoàn cảnh. Bên cạnh đó ông bà thường căn dặn cháu về việc giữ gìn nhân cách, sống trung thực, biết lễ phép và tôn trọng mọi người. Họ luôn nhấn mạnh rằng, dù trong bất kỳ hoàn cảnh nào, cháu cũng phải giữ vững những giá trị đạo đức căn bản, vì đó là nền tảng giúp cháu được mọi người yêu quý và tin tưởng.

Những lời ân cần căn dặn và nhắn gửi của ông bà đối với cháu là biểu hiện rõ nét của tình yêu thương, sự quan tâm và trách nhiệm của thế hệ trước đối với thế hệ sau. Đó không chỉ là những lời khuyên bảo thông thường, mà còn là sự truyền đạt kinh nghiệm, giá trị sống và hy vọng cho tương lai. Những lời dặn dò này sẽ mãi mãi là nguồn động lực và định hướng quý giá cho cháu trên con đường trưởng thành và xây dựng cuộc sống.

1.2.2. Tình cảm cha con, mẹ con ấm áp, thiêng liêng

Từ thuở còn nằm trong nôi hay bước đi những bước đầu tiên đến trường, người Việt nào cũng thấm đẫm trong lòng những câu ca dao ca ngợi và bày tỏ lòng biết ơn về công cha nghĩa mẹ:

“Công cha như núi Thái Sơn

Nghĩa mẹ như nước trong nguồn chảy ra”

*“Công cha nặng lắm ai ơi
Nghĩa mẹ bằng trời chín tháng cưu mang”
“On cha như núi ngất trời
Nghĩa mẹ như nước ngời ngời biển Đông.*

(Ca dao)

Nói đến công lao sinh thành dưỡng dục của cha mẹ, chỉ có thể đem biển trời ra để so sánh mà vẫn thấy như còn chưa đủ, bởi mẹ cha đâu chỉ cho mỗi chúng ta hình hài mà còn cho ta cả tâm hồn, cả một thế giới tinh thần.

Viết về tình cảm mẹ con, trong văn học Việt Nam, bằng ngôn từ mộc mạc, giản dị, chân thành, các tác giả đã viết nên những câu thơ như một nỗi niềm ân nghĩa thiêng liêng về sự hy sinh, vất vả và tấm lòng thương yêu con vô bờ bến của mẹ:

*Ta đi trọn kiếp con người
Cũng không đi hết mấy lời mẹ ru*

(Nguyễn Duy)

*Con dù lớn vẫn là con của mẹ
Đi hết cuộc đời lòng mẹ vẫn theo con*

(Chế Lan Viên)

*Con mong mẹ khỏe dần dần
Ngày ăn ngon miệng, đêm nằm ngủ say
Rồi ra đọc sách, cấy cày
Mẹ là đất nước, tháng ngày của con*

(Trần Đăng Khoa),

*Đêm nay con ngủ giấc tròn
Mẹ là ngọn gió của con suốt đời*

(Trần Quốc Minh)

Tình cảm mẹ con cũng được nhà thơ Vũ Quần Phương thể hiện trong tập *Thơ tặng tuổi thơ của mình* với tất cả sự cao đẹp, chân thành.

Trong tập *Thơ tặng tuổi thơ*, nhà thơ Vũ Quần Phương đã dành những câu thơ viết về tình mẹ con mang màu sắc riêng biệt, gần gũi, giản dị nhưng cảm

động, lắng sâu. Bài thơ *Ngưỡng cửa* là một tác phẩm đẹp. Bài thơ không chỉ mang đậm ý nghĩa về tuổi thơ, mà còn mang đậm dấu ấn về tình cảm gia đình, công lao nuôi dưỡng của cha mẹ khiến cho ai đọc tác phẩm cũng đều có những suy tư và cảm xúc:

Nơi này ai cũng quen

Ngay từ thời tằm bé

Khi tay bà, tay mẹ

Còn dắt vòng đi men.

(Ngưỡng cửa)

“*Ngưỡng cửa*” hiện lên như một bức tranh tuyệt đẹp về những kỷ niệm tuổi thơ và tình cảm gia đình. Đọc bài thơ, ta dễ dàng cảm nhận được những cảm xúc chân thành và suy tư sâu lắng về công lao nuôi dưỡng của cha mẹ, về những khoảnh khắc quý giá trong hành trình trưởng thành. Mỗi người đều có một nơi đặc biệt để cất giấu những kỷ niệm tuổi thơ của mình, có thể là quê hương, những ngày tháng ngọt ngào của tuổi thơ, hay một dấu ấn đặc biệt riêng biệt. Với Vũ Quần Phương, nơi đó chính là “*Ngưỡng cửa*” – một hình ảnh giản dị nhưng vô cùng gần gũi và thân thuộc. Ngưỡng cửa vô tri tưởng chừng như bình dị nhưng nó lại được xem như một sự liên kết giữa các thành viên trong gia đình, một dấu ấn cho công lao trời biển của cha mẹ. Những năm tháng đầu đời, từ những bước đi đầu tiên của con là có “*tay bà*”, “*tay mẹ*” dắt ta đi trong sự chăm chút yêu thương. Từng bước chân chập chững của con là sự động viên, khích lệ xen lẫn sự hồi hộp, vui mừng, hạnh phúc của mẹ. Nơi ngưỡng cửa ấy, trong đêm khuya, khi ngôi sao soi vào giấc ngủ bình yên của con, bóng dáng của mẹ vẫn sáng một vầng bên ánh đèn trên sân:

“Nơi ấy ngôi sao khuya

Soi vào trong giấc ngủ

Ngọn đèn khuya bóng mẹ

Sáng một vầng trên sân

(Ngưỡng cửa)

Chỉ từng ấy thôi cũng đủ gợi lên hình ảnh vội vàng, tất tả lo toan của mẹ lo lắng để nuôi con khôn lớn thành người. Đó là những đêm mất ngủ khi con ốm, con đau. Đó là tình yêu thương, sự hi sinh vô bờ bến của bố mẹ mà chỉ có “*ngưỡng cửa*” chứng kiến và thấu hiểu.

Mẹ là người mang nặng đẻ đau, là người nuôi con lớn khôn bằng dòng sữa ngọt ngào của mình, là người luôn dành cho con tình yêu thương bao la như biển rộng. Mẹ không chỉ bên con những lúc con ngủ, con khóc mà mẹ còn luôn dõi theo con trên hành trình khôn lớn:

Năm ngoái quần còn sát gót

Bây giờ quần đã ngắn cao

Cái mũ đội đầu cũng chật

Đôi dép đi vào chân đau

(Con lớn lúc nào)

Mẹ trong bài thơ *Con lớn lúc nào* là người luôn nhìn ra từng nét thay đổi của con mình, mẹ đã phát hiện quần con năm ngoái còn sát gót mà năm nay đã ngắn hơn. Không chỉ vậy, mẹ còn phát hiện chi tiết nhỏ nhất hơn trên cơ thể con dần lớn lên “*Cái mũ đội đầu cũng chật/ Đôi dép đi vào chân đau*”. Phải là người quan sát kỹ, để ý lắm mới phát hiện ra được những sự thay đổi nhỏ ấy và không ai khác ngoài mẹ, mẹ là người luôn bên cạnh con, theo dõi con hằng ngày, nhìn con thay đổi từng ngày. Người mẹ không chỉ quan tâm đến việc con lớn lên về mặt thể chất, mà còn nhận ra con đang trưởng thành mà chính bản thân con chưa thể nhìn nhận được. Và việc con lớn lên bản thân con không thể nhìn ra được, đó cũng là câu hỏi người con dành cho mẹ “*Mỗi ngày soi gương chải tóc/ con có thấy mình lớn đâu*”. Người con dường như không thể nhìn ra được sự thay đổi của mình về cả ngoại hình và tính cách nhưng mẹ lại có thể nhìn thấy từng thay đổi nhỏ nhất. Qua những dòng thơ trên, Vũ Quần Phương đã giúp cho độc giả cảm nhận được tình yêu thương âm thầm và sâu sắc của mẹ, người luôn dõi theo con từ những chi tiết nhỏ nhất, lo lắng, chăm sóc và bảo vệ con trong suốt quá trình con lớn lên. Tình

cảm của mẹ dành cho con thật tinh tế và bao la, thể hiện qua từng hành động nhỏ nhưng đầy ý nghĩa.

Tình mẹ con là tình cảm nồng nàn, bền chặt giữa người mẹ và người con. Nó không chỉ là công lao sinh thành và dưỡng dục của người mẹ đối với người con mà còn là tình yêu thương và sự biết ơn vô bờ bến của người con đối với người mẹ. Tình yêu thương của con cái dành cho cha mẹ là một sợi dây liên kết mạnh mẽ, bền chặt và không bao giờ phai nhạt theo thời gian. Nó không chỉ là biểu hiện của lòng biết ơn và sự kính trọng mà còn là một phần quan trọng trong hành trình trưởng thành của mỗi người. Tình yêu thương này làm cho cuộc sống của cả cha mẹ lẫn con cái trở nên ý nghĩa và hạnh phúc hơn:

Giấy to con để gói quà

Bút chì nâu để vẽ bà vẽ ông

Bố, thích nhưng khó vẽ vô cùng

Mẹ ơi vẽ bố thì dùng màu chì?

(Tập vẽ)

Em bé trong bài thơ rất yêu, ngưỡng mộ và rất thích vẽ bố mình. Tuy nhiên, điều thú vị là em lại cảm thấy khó khăn khi vẽ bố. “*Khó vẽ vô cùng*” có thể là vì trong mắt em, bố là một người rất quan trọng, đặc biệt, nên em muốn vẽ bố thật hoàn hảo, nhưng em lại cảm thấy không đủ khả năng để làm điều đó. Vì vậy, câu hỏi “*Mẹ ơi vẽ bố thì dùng màu chì?*” không chỉ là một câu hỏi về kỹ thuật vẽ mà còn chứa đựng một sự kính trọng ngầm. Em bé không biết phải chọn màu nào để diễn tả hình ảnh của bố một cách tốt nhất. Điều này cho thấy trong mắt em, bố không chỉ đơn giản là một hình ảnh, mà còn là một biểu tượng của sự mạnh mẽ, uy nghiêm và có lẽ là khó nắm bắt hơn so với các đối tượng khác trong cuộc sống. Sự băn khoăn về màu sắc cũng có thể liên quan đến việc em bé cảm nhận được rằng bố có lúc nghiêm khắc, có lúc dịu dàng, và em không biết phải dùng màu nào để thể hiện đúng nhất. Câu hỏi này, do đó, đã gợi lên tình cảm sâu sắc, sự kính trọng khi em bé nghĩ về bố. Và việc em hỏi mẹ như vậy thể hiện được tình cảm dành cho mẹ và sự tin tưởng. Em bé tin rằng mẹ có

thể giúp em giải quyết khó khăn này, đồng thời cũng thể hiện sự gắn kết giữa hai mẹ con. Trong tâm trí trẻ thơ, mẹ không chỉ là người hiểu rõ về bố, mà còn là người có thể giúp hoàn thiện bức vẽ của mình, làm cho nó trở nên ý nghĩa hơn. Cuối cùng là hai câu thơ:

Hay là mẹ kể chuyện đi

Để con vẽ mẹ cười khi với con

(Tập vẽ)

Trước hết là sự gắn kết giữa mẹ và con qua "*Hay là mẹ kể chuyện đi*" thể hiện mong muốn gần gũi của đứa trẻ đối với mẹ. Việc nghe mẹ kể chuyện không chỉ là một hoạt động giải trí mà còn là thời gian gắn kết, là lúc em bé cảm nhận được tình yêu thương và sự quan tâm từ mẹ. Khi một đứa trẻ yêu cầu mẹ kể chuyện, đó cũng là lúc em muốn cảm nhận sự gần gũi, ấm áp từ mẹ, điều mà chỉ mẹ mới có thể mang lại. Trong giây phút ấy, tình mẹ con trở nên vô cùng thiêng liêng và sâu đậm. Sau đó là tình yêu thương và ngưỡng mộ mẹ của đứa trẻ qua câu thơ "*Để con vẽ mẹ cười khi với con?*" đã thể hiện một cách rất tình cảm việc đứa trẻ muốn lưu giữ lại khoảnh khắc đẹp để khi mẹ cười với mình. Nụ cười của mẹ, trong mắt em bé, là biểu tượng của sự yêu thương, sự dịu dàng, và cũng là niềm hạnh phúc lớn lao. Bằng cách vẽ lại khoảnh khắc này, em bé muốn thể hiện tình cảm sâu sắc dành cho mẹ, cũng như giữ lại hình ảnh đẹp nhất về mẹ trong tâm trí mình. Em bé muốn vẽ mẹ cười khi với mình không chỉ là một hành động đơn thuần mà còn là biểu hiện của sự ngưỡng mộ, trân trọng của em đối với mẹ. Nụ cười của mẹ không chỉ là một hình ảnh, mà còn là biểu tượng của tình yêu thương, của sự che chở, của sự an ủi mà mẹ dành cho con trong những lúc con cần. Đồng thời cũng thể hiện được sự hồn nhiên và tình cảm chân thành của trẻ thơ. Câu thơ này cũng phản ánh sự hồn nhiên, ngây thơ và tình cảm chân thành của trẻ nhỏ. Em bé chưa có khả năng diễn tả cảm xúc một cách phức tạp, nhưng những điều em nói và làm đều xuất phát từ tình cảm thật thà, trong sáng. Mong muốn vẽ mẹ cười khi với con là một cách rất tự nhiên để em bé thể hiện tình

cảm của mình. Đó là cách em bé lưu giữ lại những khoảnh khắc hạnh phúc, những tình cảm đẹp đẽ mà em cảm nhận từ mẹ.

Sự hồn nhiên, tình cảm chân thành của trẻ nhỏ được thể hiện qua những hình ảnh gần gũi, mộc mạc nhưng cũng đầy ý nghĩa, làm nổi bật lên tình yêu thương và sự gắn kết trong gia đình. Tình yêu thương của con dành cho cha mẹ không những thế còn được nhà Thơ Vũ Quần Phương khắc họa qua hình ảnh người con mong ngóng mẹ về:

*Em bé ngồi nhìn ra ruộng lúa
Trời tối trên đầu hè. Nửa vầng trăng non
Em bé nhìn vầng trăng, nhưng chưa nhìn thấy mẹ
Mẹ lặn trong cánh đồng. Đồng lúa lặn vào đêm
Ngọn lửa bếp chưa nhen. Căn nhà tranh trống trải
Đom đóm bay ngoài ao. Đom đóm đã vào nhà
Em bé nhìn đom đóm bay. Chờ tiếng bàn chân mẹ
Bàn chân mẹ lội bùn ì oạp phía đồng xa
Trời về khuya lung linh, trăng vườn hoa mặt trắng.
Mẹ đã bế vào nhà, nỗi đợi vẫn nằm mơ.*

(Đợi mẹ)

Cánh đồng lúa và vầng trăng non gợi lên sự vắng lặng và tĩnh mịch của đêm hè, làm nổi bật tâm trạng của em bé đang chờ đợi, thể hiện sâu sắc tình cảm yêu thương, sự chờ đợi và lo lắng của em bé đối với mẹ. Mẹ lặn trong cánh đồng lúa, cánh đồng lúa lặn vào đêm làm tăng cảm giác cô đơn và trống trải trong lòng em bé. Hơn nữa ánh sáng từ đom đóm và vầng trăng lại càng tạo ra sự tương phản với bóng tối. Điều đó càng thể hiện thương, hình bóng và vòng tay của mẹ thật quan trọng trong cuộc sống của em.

Trong thế giới của trẻ con, ước mơ và sự tưởng tượng thường không bị giới hạn bởi thực tế, và việc mong muốn chữ viết có thể ăn được là một ví dụ điển hình về sự ngây thơ và sáng tạo của trẻ em. "Viết ra ăn được liền": câu này tiếp tục nhấn mạnh sự tưởng tượng của đứa trẻ. Đối với trẻ em, việc biến điều gì đó thành thực phẩm có thể là một cách biểu đạt tình cảm và sự

yêu thích của mình theo cách trực quan và dễ hiểu nhất. "*Thế thì con sẽ viết / Chữ mẹ dòng đầu tiên*" hai câu thơ cho thấy một mong mỏi chân thành của đứa trẻ. Nếu chữ viết có thể trở thành món ăn, đứa trẻ sẽ chọn viết chữ "mẹ" trước tiên. Điều này thể hiện sự yêu mến và quý trọng sâu sắc mà đứa trẻ dành cho mẹ. Chữ "mẹ" không chỉ là một từ đơn giản mà còn mang ý nghĩa lớn lao trong trái tim người con.

Đối với một đứa trẻ, nỗi nhớ cha mẹ thường là cảm xúc thuần khiết nhưng khi đã trưởng thành thì nỗi nhớ ấy càng cụ thể hơn, sâu lắng hơn vì đã có sự thay đổi trong cách cảm nhận và trải nghiệm của con. Và nỗi nhớ ấy được Vũ Quần Phương thể hiện rõ trong những câu thơ:

*Con tự làm nguôi nỗi nhớ nhà
Tự mình bước kịp với người ta
Tự lui con mệt, con đau bệnh
Ở cạnh con rồi vẫn xót xa*

(Thăm con)

Những câu thơ này diễn tả những cảm xúc và khó khăn của một người khi đối mặt với nỗi nhớ nhà và những thách thức trong cuộc sống. "*Tự lui con mệt, con đau bệnh*" câu thơ này mô tả tình trạng kiệt sức và sức khỏe không tốt của người đó. "Tự lui" có thể ám chỉ việc người đó cảm thấy mệt mỏi và căng thẳng do phải tự mình xử lý mọi khó khăn mà không có sự trợ giúp. "Con mệt, con đau bệnh" thể hiện sự mệt mỏi và sự đau đớn về thể xác, điều này nhấn mạnh thêm sự chịu đựng và căng thẳng mà người đó đang trải qua. Câu thơ thể hiện sự kiên cường và nỗ lực của một người khi đối mặt với nỗi nhớ nhà, yêu cầu của xã hội, và tình trạng sức khỏe không tốt. Đồng thời làm nổi bật sự đấu tranh cá nhân và nỗi cô đơn khi phải tự mình vượt qua những thách thức trong cuộc sống. Và với những câu thơ giản dị mà đầy ý nghĩa của Vũ Quần Phương càng làm cho độc giả hiểu được rằng khi còn bé được sống trong vòng tay cha mẹ là điều hạnh phúc nhất.

Nếu như tình mẹ dành cho con là đức hy sinh, là sự yêu thương không cần báo đáp và là cả tấm lòng bao dung trời biển, thì tình cha dành cho con chính là sự ươm ấp, là những mạnh mẽ cha dạy con vững bước trên đường đời như núi cao, sông dài. Mẹ cho con sự mềm mỏng, cha cho con sự vững vàng.

Trong tập *Thơ tặng tuổi thơ*, Vũ Quần Phương đã gửi gắm những xúc cảm vừa nguyên sơ, bình dị lại vừa chan chứa, sâu nặng của người cha với con. Cảm nhận đầu tiên về tình cha con chính là hình ảnh đứa con lớn lên trong tình yêu thương sự đùm bọc chở che và chờ mong của cha mẹ:

*Ở cạnh con rồi vẫn xót xa
Bố ngoảnh nhìn con ngồi lái xa
Nhìn con sỏi bước rộng trên hè
Thằng Điềm mẹ bế ngày thơ bé
Thở khẽ trong màn bố lắng nghe
Con lớn khôn lên, bố mẹ già
Bà xa mỗi chặng lại càng xa
Cuộc đời thăm thẳm trôi trôi mãi
Nú lại từng giây con với cha*

(Thăm con)

Cảnh người cha ngoảnh lại nhìn con ngồi lái xe xa dần cho thấy khoảng cách dần dần lớn lên giữa hai người. Con đang lớn lên từng ngày, con sẽ trưởng thành và có cuộc sống riêng. "*Nhìn con sỏi bước rộng trên hè / Thằng Điềm mẹ bế ngày thơ bé*", câu thơ đã diễn tả được hình ảnh người con lớn lên theo năm tháng. Và bố "*thở khẽ trong màn*", "*lắng nghe*" nhịp thời gian đều đều trôi qua: "*Con lớn khôn lên bố mẹ già / Bà xa mỗi chặng lại càng xa*". Hai câu thơ là sự tương phản giữa sự trưởng thành của con và sự già đi của cha mẹ. Cuộc sống trôi qua nhanh chóng và đầy những khó khăn, nhưng người cha vẫn luôn muốn níu kéo từng khoảnh khắc bên cạnh con, như muốn kéo dài mãi sự gần gũi giữa cha và con. Qua những câu thơ ấy, Vũ Quần Phương đã thành công đưa ra sự cảm nhận về thời gian, về tình cảm gia đình, và sự khát khao níu giữ những khoảnh khắc quý giá giữa cha

mẹ và con cái cũng như những kỉ niệm về con trong quá trình trưởng thành hiện lên trong mắt người cha, và lời dặn dò đầy ý nghĩa của người cha.

Trong bài thơ *Với con*, nhà thơ đã khắc họa hình ảnh người cha bằng những hình ảnh không chỉ thể hiện tình yêu thương mà còn là biểu tượng cho sự che chở, bảo vệ con đồng thời cũng cho thấy sự kết nối giữa cha và con, tạo ra một không gian an toàn và ấm áp. Nếu “*mái hiên nhà*”, “*cây giữa vườn*”, “*cỏ trước thềm*” mang lại cảm giác an toàn và bình yên giống như vòng tay bố thì hình ảnh “*mắt con nhìn*”, “*cánh buồm trôi đầy*” và “*mây bay đầy*” lại mở ra sự tự do, khoáng đạt của không gian thiên nhiên. Những hình ảnh này mang tính biểu tượng, thể hiện sự vận động liên tục của cuộc sống. Người cha không chỉ cho con thấy thế giới rộng lớn mà còn dạy con về sự biến đổi và chuyển động không ngừng của cuộc đời:

*Bố bé con ra ngoài mái hiên
Sông xa, trời rộng mắt con nhìn
Cánh buồm trôi đầy, mây bay đầy!
Cây giữa vườn cây, cỏ trước thềm*

(Với con)

Không chỉ vậy, bố còn thể hiện sự quan tâm, lo lắng và mong muốn con hiểu biết, mạnh mẽ hơn trong cuộc sống:

*Bố bé con ra phố phường
Xe chạy người đi như nước tuôn
Cây xanh, ngói đỏ, con đừng lạ
Muối mặn, gừng cay, hoa trái thơm*

(Với con)

Bố muốn con biết rằng cuộc sống luôn vận động, vạn vật luôn đổi thay. Vì vậy con đừng lạ, đừng sợ hãi trước những điều hiển nhiên, mới mẻ, hãy bình tĩnh, tự tin và làm quen với môi trường xung quanh. Đặc biệt, bố còn nhắc nhở con về những giá trị của cuộc sống, rằng dù khó khăn, cay đắng “*muối mặn, gừng cay*” hay ngọt ngào “*hoa trái thơm*”, con cần biết chấp nhận, khắc phục, vượt qua nó và trân trọng.

Bố không chỉ răn dạy con qua những bài học cuộc đời mà bố còn dạy con bài học biết yêu thương, đặc biệt là tình yêu thương anh chị em trong gia đình, bố dạy con học cách nhường em, yêu thương em:

Khi con bé bố chưa bận rộn

Hay đèo con những buổi chiều êm

Nay có buổi cả nhà về muộn

Em tự chơi tha thẩn bên thềm

(Con hãy thương em)

Qua tập thơ, nhà thơ Vũ Quần Phương muốn gửi gắm tới chúng ta những giá trị sâu sắc về tình cảm gia đình. Tình cảm giữa cha mẹ và con cái là những tình cảm gia đình tốt đẹp, thiêng liêng nhất mà mỗi chúng ta cần trân trọng. Gia đình là cội nguồn, gốc gác của mỗi con người khi sinh ra, là nơi gắn bó thiêng liêng mà mỗi khi đi xa con người ta sẽ nhớ về. Gia đình là cái nôi yêu thương, nuôi dưỡng và che chở ta trong những năm tháng đầu đời và mãi về sau. Gia đình là nơi lưu giữ những kỉ niệm thời thơ ấu trong ngôi nhà thân thương, là ký ức về những ngày chập chững biết đi với ánh mắt kỳ vọng và động viên của mẹ, là ký ức về lần đầu tiên gọi bà, gọi mẹ trước nụ cười hạnh phúc của đấng sinh thành.

1.2.3. Tình cảm anh em, chị em chân thành, gắn bó

Có quan điểm từng nói rằng “*Nhà là nơi bão dừng sau cánh cửa*” câu nói nhẹ nhàng mà lại có nghĩa sâu sắc không chỉ một ngôi nhà chắc chắn bảo vệ chúng ta trước những cơn bão của thiên nhiên, câu văn trên cũng cho ta những suy nghĩ sâu lắng hơn mang đầy tính nhân văn. Trong cuộc sống con người chúng ta sẽ có những lúc phải đối diện với những thăng trầm, sẽ có những lúc bản thân gặp khó khăn, thử thách của cuộc đời. Dẫu cho những sự khó khăn ấy to lớn – “*là những bão giông cuộc đời*” thì hãy nhớ vẫn có một nơi bình yên để về đó chính là nhà. Ở đó có tình yêu thương của bố mẹ, của những người thân trong gia đình và đó còn là những người anh chị em ruột của mình. Tình cảm gia đình luôn có ý nghĩa vô cùng to lớn với bất kì ai trên cuộc đời bởi gia đình là cái nôi

ta sinh ra, lớn lên và trưởng thành, là nơi nuôi dưỡng cho chúng ta cả về thể chất và tâm hồn hình thành nên nhân cách, và ở đó còn có những bài học đầu đời được răn dạy bởi bố mẹ, ông bà và cả sự gần bó, yêu thương giúp đỡ nhau của anh chị em trong một nhà. Vì lẽ đó tình cảm anh em, chị em luôn là đề tài quen thuộc trong văn học. Trong tập *Thơ tặng tuổi thơ*, Vũ Quần Phương cũng có những câu thơ viết về tình cảm anh em, chị em thật gần gũi, chân thành.

Đến bài thơ *Em bé*, với những câu thơ giản dị, nhẹ nhàng và hình ảnh quen thuộc, bài thơ được viết với giọng của người chị kể về em của mình lúc sinh ra. Em sinh ra với mọi thứ bé xíu:

Nó bé cái chân

Cái miệng cũng bé

Lại hay đái dầm

Tay không biết cầm

Chân không biết viết

Chẳng biết nói gì

Nhưng em lại thích

Chuyện trò nó nghe

(Em bé)

Bằng tình cảm của người anh, người chị, với cách diễn tả hồn nhiên “*bé tí ti, bé tai, bé mũi, bé chân, bé miệng, không biết viết, không biết cầm...*”, đặc biệt qua cách sử dụng hình ảnh so sánh “*Bé như con dế/ Hát ngoài vườn hoa*”, Vũ Quần Phương đã thể hiện tình cảm của người chị dành cho em một cách rất hồn nhiên. Tình yêu thương ấy còn thể hiện qua cách nói “*Sao em yêu nó thế/ Yêu to nhất nhà*”. Với cách nói “*Yêu to nhất nhà*”, nhà thơ đã thể hiện một tình cảm chị em thật hồn nhiên, vô tư, chân thành và trong sáng. Ngôn ngữ của bài thơ không chỉ mang tính chất dí dỏm, hồn nhiên mà còn rất gần gũi, phản ánh tình cảm gia đình giản dị nhưng đong đầy yêu thương. Nếu tình yêu bố mẹ dành cho con cái giúp nuôi dưỡng tình yêu gia đình thì tình yêu thương anh chị em là sự gắn kết,

kết nối tình yêu của gia đình. Nó cũng góp dựng vững chắc cho gia đình và định hướng cho chúng ta biết sống yêu thương, sẻ chia đùm bọc nhau như trong ca dao, tục ngữ Việt Nam đã từng nhắn nhủ, ngợi ca: “*Anh em như thể chân tay/ Rách lành đùm bọc, dở hay đỡ đần*”, “*Gà cùng một mẹ chớ hoài đá nhau*”...

Hay trong bài thơ *Ôi gừng*, tình cảm chị em được thể hiện gắn bó cùng những kỉ niệm thân thương được nâng niu, trân trọng theo thời gian:

*Chị lại chiều em ra vít ổi
Bóng rợp đầu hiên góc ổi xưa
Giống ổi gừng giòn mà lại ngọt
Nhớ chị em mình tuổi bé thơ
Lớn lên mỗi bận về thăm chị
Chị vẫn chiều em trái ổi gừng
Trái ổi thơm thơm tình chị gái
Lại muốn bày chơi, chẳng muốn ăn*

(*Ôi gừng*)

Hình ảnh chị bế em đi tìm ổi, dỗ dành và chăm sóc em với sự dịu dàng, thể hiện một tình yêu thương vô điều kiện. Những trái ổi không chỉ là một món quà vật chất, mà còn là biểu tượng của tình cảm gắn bó giữa hai chị em. Trái ổi thơm mang theo hương vị của tình chị gái, gợi nhớ về những ngày thơ ấu đầy yêu thương. Cảm giác muốn giữ lại trái ổi để chơi thay vì ăn thể hiện sự trân trọng, lưu luyến với những kỷ niệm đẹp đẽ ấy. Đoạn thơ không chỉ nói về tình cảm chị em mà còn khắc sâu những kỷ niệm giản dị nhưng đầy ý nghĩa, là sợi dây nối kết tình cảm giữa hai người trong suốt cuộc đời. Dù em đã trưởng thành, đã có cuộc sống độc lập, nhưng mỗi lần trở về, em vẫn tìm lại những ký ức tuổi thơ, nơi ngưỡng cửa xưa, nơi mái hiên nhà, nơi góc vườn với cây ổi gừng quen thuộc cùng tình thân thương, sự chăm sóc, quan tâm, chiều em của chị. Trái ổi trở thành biểu tượng của tình cảm, của quá khứ và những giá trị tinh thần không thể thay thế. Cầm những quả ổi nhỏ bé xinh xinh ấy,

thơm thơm như tình chị gái, em không muốn ăn mà muốn "*bày chơi*". Những trò chơi bán hàng, trò chơi đi chợ mà chị, em và những người bạn ấu thơ cùng bao ký ức thuở nào như ùa về. Không chỉ vậy, trái ổi ấy còn gắn với những kỷ niệm và tình cảm gia đình, những thứ luôn mang lại sự ấm áp, an ủi trong cuộc sống.

Những câu thơ với những hình ảnh gần gũi và giản dị, từ ngữ mộc mạc, chân thật cùng nghệ thuật tương phản đã giúp cho nhà thơ thể hiện một cung bậc tình cảm trong gia đình – tình cảm chị em. Dù thời gian có trôi đi, những khoảnh khắc ấy vẫn mãi còn nguyên vẹn, là sợi dây vô hình gắn kết hai chị em, giúp họ vượt qua mọi khó khăn trong cuộc sống. Mỗi kỷ niệm là một mảnh ghép hoàn hảo, tạo nên bức tranh đầy màu sắc của tình yêu thương, sự chăm sóc và lòng biết ơn. Chính những kỷ niệm ấy đã xây dựng nên mối quan hệ bền vững và vĩnh cửu giữa chị và em, để họ mãi mãi là điểm tựa vững chắc cho nhau.

Qua đó, tác giả muốn gửi gắm thông điệp về sự bền vững của tình chị em, về giá trị của những kỷ niệm giản dị, chân thành nhưng quý giá trong cuộc sống. Những điều đó không bao giờ phai mờ, mà luôn được giữ gìn, nâng niu trong trái tim mỗi người.

Bên cạnh tình cảm chị em, tình cảm anh em cũng được nhà thơ Vũ Quần Phương thể hiện trong tập thơ một cách nhẹ nhàng mà gắn bó, tràn đầy yêu thương:

*Nơi cả nhà tiễn chân
Anh tôi đi bộ đội
Bao niềm vui nỗi đợi
Nắng mưa thêm nghiêng nghiêng
(Ngưỡng cửa)*

Ngưỡng cửa đã chứng kiến bao việc của gia đình. Nơi các anh chị, em được bà, được mẹ "*dắt vòng đi men*" những bước đi chập chững đầu đời. Và giờ đây, ngưỡng cửa lại chứng kiến tình cảm của cả nhà tiễn anh "*đi bộ đội*". Nắng vẫn nghiêng nghiêng nửa thêm, ngưỡng cửa vẫn ở đó,

anh đi bộ đội để lại trong em bao niềm vui, nỗi nhớ bao nỗi nhớ da diết. Ngưỡng cửa như một minh chứng, chứng kiến tình cảm anh em gắn bó, yêu thương. Chúng ta được sinh ra trên đời đã là một sự may mắn, một đặc ân to lớn mà cuộc đời ban tặng. Nhưng lại càng hạnh phúc hơn nếu ta có những người anh, người chị, người em ruột thịt trong gia đình để cùng nhau sẻ chia ngọt bùi. Chính vì thế, ta có thể khẳng định, tình anh em trong gia đình vô cùng quan trọng và có ý nghĩa to lớn đối với mỗi người.

CHƯƠNG 2

NGHỆ THUẬT THỂ HIỆN CHỦ ĐỀ TÌNH CẢM GIA ĐÌNH TRONG TẬP *THƠ TẶNG TUỔI THƠ* CỦA VŨ QUẦN PHƯƠNG

2.1. Thể thơ linh hoạt, đa dạng

Các thể thơ trong văn học Việt Nam không chỉ đóng vai trò là tác phẩm nghệ thuật, là một cách truyền đạt các kiến thức, việc sử dụng thơ còn là cách để người Việt thể hiện cảm xúc, tâm trạng và quan điểm một cách tinh tế. Trong tập *Thơ tặng tuổi thơ*, nhà thơ Vũ Quần Phương đã sử dụng thể thơ khá đa dạng, mỗi dạng thể thơ đều thể hiện những giá trị riêng mà nhà thơ gửi gắm.

Trước tiên, phải kể đến thể thơ tự do. Thơ tự do là một thể loại thơ trữ tình đặc biệt mà ở đó, ngôn ngữ được vận dụng sáng tạo, linh hoạt, không bị ràng buộc về vần điệu, không hạn định câu chữ. Chính nhờ điều này, thơ tự do chiếm ưu thế trong việc diễn tả những cảm xúc tự nhiên, những rung động bất ngờ của con người trước đời sống. Với cách viết các câu thơ không giới hạn tiếng, Vũ Quần Phương giúp cho chúng ta có những cảm nhận câu thơ như lời thủ thỉ giải bày tâm sự của người cha với con. Hình ảnh cha ngắm con ngủ đã khắc họa tình cảm của người cha dành cho con với một tình yêu giản dị những vô cùng âm áp, trù mến. Lời thơ nhẹ nhàng mà sâu lắng giúp bài thơ dễ chạm đến tâm tình người đọc:

*Bố nhớ khi ở nhà
Con lẩm chẫm tập đi
Nú quần bố, miệng đòi: bé, bé?
Trưa nay
Bố bước một rìng sâu, nắng chói
Trời vào hạ địa đầu biên giới
Hoa gạo rung rung màu đỏ son...
Thức hay ngủ đấy con
Gương mặt nhỏ con đang cười hay khóc*

*Nước liên miên có giặc
Ông xa nhà bố lại đi xa
Trưa hát ru con là con một kèo nhà
Tiếng một nghiêng con nghe rồi lại ngủ*

(Nhớ con)

Hay trong bài thơ *Đợi mẹ*, vẫn là cách viết các câu thơ tự do không giới hạn tiếng, nhà thơ Vũ Quần Phương đã giúp người đọc cảm nhận được tình yêu thương của người con đối với đấng sinh thành đồng thời là tình mẫu tử thiêng liêng cao quý. Thêm vào đó, nhà thơ còn khắc họa thành công, đầy cảm động hình ảnh lam lũ, chịu thương chịu khó của những bà mẹ Việt Nam:

*Em bé ngồi nhìn ra ruộng lúa
Trời tối trên đầu hè. Nửa vầng trăng non
Em bé nhìn vầng trăng, nhưng chưa nhìn thấy mẹ
Mẹ lặn trên cánh đồng. Đồng lúa lặn vào đêm
Ngọn lửa bếp chưa nhen. Căn nhà tranh trống trải
Đom đóm bay ngoài ao. Đom đóm đã vào nhà
Em bé nhìn đom đóm bay, chờ tiếng bàn chân mẹ
Bàn chân mẹ lội bùn ì oạp phía đồng xa
Trời về khuya lung linh trắng vườn hoa mạn trắng
Mẹ đã bế vào nhà nôi đợi vẫn nằm mơ*

(Đợi mẹ)

Với những vần thơ giản dị, chân thực, tự nhiên, giọng thơ nhẹ nhàng, sâu lắng, bài thơ *Đợi mẹ* đã lặng lẽ đi sâu vào tâm hồn bạn đọc. Thông qua hành động nhỏ: Đợi mẹ, tác giả đã mang đến thông điệp sâu sắc về tình mẫu tử. Bài thơ đã thành công khắc họa nên hình ảnh mẹ lam lũ vất vả, như hình ảnh con cò trong câu ca dao xưa: “*Con cò lặn lội bờ sông*”, từ đó giúp chúng ta cảm nhận được sự thiêng liêng, cao đẹp, của tình mẫu tử, đồng thời cũng là nguồn động lực, tiếp thêm sức mạnh, khiến chúng ta càng thêm yêu, trân quý gia đình, đặc biệt là người mẹ.

Với những câu thơ tự do không hạn định, Vũ Quần Phương đã thể hiện được tình cảm sâu đậm của người con nhớ về ngôi nhà thân thương. Ngôi nhà với từng viên gạch cũ, nhỏ hẹp xinh xinh nhưng rộng dài thênh thang đầy ắp nghĩa tình. Hình ảnh *Căn nhà xưa* mang dấu ấn thân thương của mẹ như một kí ức sống mãi trong lòng Vũ Quần Phương. Nó không chỉ xuất hiện tại một thời điểm, một bài thơ mà nó lặp lại nhiều lần trong những trang thơ về chủ đề gia đình của ông:

Căn nhà thân thuộc

Tôi đứng nghe hơi thở của từng viên gạch cũ ...

Viên gạch mới reo vui. Viên gạch cũ nặng lòng

Đất lặng lẽ âm thầm dưới móng

Ai đã nghĩ rộng xa trong căn nhà hẹp cũ, xin chớ bị hẹp lòng khi ở chốn thênh thang.

(Căn nhà xưa)

Bên cạnh những câu thơ tự do dài ngắn đan xen nhau giúp cho bài thơ không bị giới hạn về câu từ, Vũ Quần Phương còn sử dụng thể thơ bốn tiếng, năm tiếng. Với các thể thơ này, bạn đọc dễ thuộc, dễ nhớ. Những câu thơ ngắn gọn nhưng bình dị và hồn nhiên, ẩn chứa nhiều ý nghĩa sâu sắc dành cho thiếu nhi về gia đình và cuộc đời. Thơ ông tinh tế, nhạy cảm với những thay đổi của cuộc sống, luôn có cách nói bằng tứ thơ, ngôn từ bình dị nhưng ý tưởng thâm thúy, sâu xa. Dường như ông đã dùng cách cảm của mình để nói giùm nỗi lòng của rất nhiều người vì vậy thơ ông rất được bạn đọc chào đón.

Hay trong bài *Nói với bé*, với câu chữ tự do, nhẹ nhàng mà thấm thía, tác giả nhắc nhở tuổi thơ chúng ta phải biết học cách nghe, học cách nhìn, học cách nghĩ, nghĩa là phải biết sống đẹp, sống nhân hậu, sống có tình nghĩa thủy chung:

Nếu nhắm mắt nghĩ về cha mẹ

Đã nuôi em khôn lớn từng ngày

Tay bồng bế, sớm khuya vất vả

Mắt nhắm rồi lại mở ra ngay

(Nói với bé)

Cùng với thơ tự do, thơ lục bát cũng được Vũ Quần Phương sử dụng trong tập *Thơ tặng tuổi thơ*. Đặc trưng của thể loại này là giản dị, dễ hiểu, dễ thuộc, nó có khả năng chuyển tải được mọi cung bậc tình cảm của con người: yêu thương, vui buồn, hờn giận, từ nỗi niềm tâm tư thâm kín cho đến những biến cố lớn lao của thời đại. Nó vừa có khả năng tự sự vừa có khả năng trữ tình.

Với thể thơ truyền thống lục bát Vũ Quần Phương đã giúp người đọc dễ dàng cảm nhận được những giá trị của sự vật trong ngôi nhà thân yêu, những ký ức thân thương của tuổi thơ bên ông bà, cha mẹ cùng anh chị em:

Mái nhà để giữ trời mưa

Ngọn đèn để chị thức khuya học bài

Cái gương để thấy mình cười

Ánh vui vì có nhiều người ở trong

Quạt nan mang gió vào phòng

Phong bì để nói chuyện vùng người xa

Điểm mười em gửi cho cha

Tiếng ru để mẹ để bà em ru

Cái gối là để nằm mơ

Ban đêm giấc ngủ để chờ ngày mai

(Những thứ trong nhà)

Bằng giọng điệu nhẹ nhàng tình cảm thể hiện qua thể thơ lục bát, người cha trong bài thơ *Trong vườn* đã vun đắp cho con một hành trang quý báu vào đời. Lời thơ là lời dặn dò tha thiết của cha với con, cũng là niềm yêu thương, tin tưởng nơi con, mong muốn con trưởng thành, biết phải suy nghĩ:

Đời như vườn rộng thêm thang

Yêu cây con hãy mênh mang yêu người

Nắng kia xa tận phía trời

Còn mang sức ấm nuôi chồi đó con!

(Trong vườn)

Sử dụng thể thơ lục bát, nhà thơ Vũ Quần Phương đã thành công trong việc thể hiện giá trị, tình cảm gia đình trong tập thơ. Mỗi câu thơ, hình ảnh thơ dễ đi vào lòng độc giả với những cảm xúc về tình cảm gia đình thân thuộc gần gũi xung quanh mà đem đến giá trị thiêng liêng.

Với thể thơ ngũ ngôn dễ thuộc, dễ nhớ, bài thơ *Ngưỡng cửa* mang đậm ý nghĩa về tuổi thơ, về tình cảm gia đình, công lao nuôi dưỡng của cha mẹ khiến cho ai đọc tác phẩm cũng đều có những suy tư và cảm xúc riêng biệt:

*Nơi này ai cũng quen
Ngay từ thời tằm bé
Khi tay bà, tay mẹ
Còn dắt vòng đi men
Nơi bố mẹ ngày đêm
Lúc nào qua cũng vội
Nơi bạn bè chạy tới
Thường lúc nào cũng vui
Nơi này đã đưa tôi
Buổi đầu tiên đến lớp
Nay con đường xa tắp
Vẫn đang chờ tôi đi*

(Ngưỡng cửa)

Như vậy, Vũ Quần Phương đã đa dạng thể thơ trong tập *Thơ tặng tuổi thơ*. Thơ truyền thống và thơ tự do đã góp phần thể hiện sâu sắc tình cảm giữa ông bà, cha mẹ với con cháu và những chiêm nghiệm về kí ức tuổi thơ. Việc đa dạng thể thơ trong tập thơ, Vũ Quần Phương đã khẳng định được tài năng của mình trên hành trình thơ ca nói chung và thơ ca thiếu nhi nói riêng.

2.2. Ngôn ngữ gần gũi, giàu cảm xúc

Ngôn từ nghệ thuật là sản phẩm sáng tạo của người nghệ sĩ, là một trong những yếu tố quan trọng để thể hiện cá tính sáng tạo, tài năng và phong cách nhà văn. Nó được xem như yếu tố “hữu hình” nhất vật chất hóa tư tưởng, tình cảm,

tài năng của tác giả trong tác phẩm. Có thể nhận thấy, ở mỗi bài thơ, Vũ Quần Phương luôn có sự khéo léo chắt lọc trong cách sử dụng, sắp xếp ngôn ngữ.

Trong quan niệm về thơ của mình, Vũ Quần Phương đã từng nói: *“thơ cần một hình thức giản dị và một nội dung sâu sắc”*. Vì vậy, khi đến với thơ ông, dù ở bất kì đề tài nào chúng ta cũng thấy nổi bật lên là một ngôn ngữ thơ đậm chất đời thường, bình dị. Ông không *“đao to búa lớn”*, không cầu kì, hoa mỹ cũng không trau chuốt ngôn từ. Những vần thơ của ông cứ tự nhiên, chân thành và đời thường như ngôn ngữ trong cuộc sống thường nhật.

Sự độc đáo trong mỗi bài thơ là những bức tranh được tạo bằng ngôn từ gợi lên những nét đẹp mộc mạc, bình dị, những tình cảm chân thành của ông bà, cha mẹ dành cho con cháu và sự yêu quý, kính trọng của con cháu dành cho ông bà. Nhận xét về ngôn ngữ trong tập *Thơ tặng tuổi thơ*, độc giả Skymin1985 đã viết: *“Với giọng thơ thủ thỉ, tâm tình; ý thơ mang tính giáo dục cao; lời thơ ấm áp cảm xúc vừa gần gũi vừa hóm hỉnh, có nhiều biện pháp tu từ: so sánh, liên tưởng, liệt kê,... cuốn sách thực sự chinh phục trái tim của độc giả ở mọi lứa tuổi”* [19].

Ngay trong những vần thơ viết về chiến tranh, Vũ Quần Phương thường viết về những khoảng lặng của chiến trường, những phút giây thanh bình ngắn ngủi của cuộc sống nên ngôn ngữ thơ ông là những gì gần gũi, thân thuộc với con người nhất. Đó là hình ảnh của lối ngõ, bụi tre, cánh cò,... Chẳng hạn:

*Trực chiến về mẹ hát ru con
Lối ngõ thôn thơm mùi ổi chín
Sau cơn mưa khí trời ngọt lịm
Đêm xanh ngời khi ngôi sao lên
Hai đầu kèo võng lại ru êm ...
Nghe tiếng ru cò lại bay về*

(Sau giờ trực chiến)

Hay:

*Những gì ta thương yêu Sau bờ tre kia nhĩ:
Mái nhà và ánh lửa Tháng ngày ta lớn khôn!*

(Lúc cỏ đang mùa xuân)

Cảm xúc chủ đạo trong tập *Thơ tặng tuổi thơ* là tình cảm gia đình. Trong cuộc sống thường nhật thì đó là những lời ăn tiếng nói hằng ngày, lời trò chuyện tâm tình của bố với đứa con thơ của mình:

Tại sao bố lại chiều em bé?

- Tại lúc sinh em bà mất rồi

Con được suốt ngày bà dỗ bế

Em đi nhà trẻ chỉ nằm nôi

(Con hãy thương em)

Lời giải thích đơn sơ, mộc mạc mà chân thành để đưa con nhỏ hiểu và biết thương em mình hơn. Nó bình dị như chính hơi thở cuộc sống vậy. Làm cha rồi làm ông, ở tuổi nào ông cũng dành cho con cháu những tình cảm ấm áp với lời thơ giản dị, đời thường:

Tâm vừa mở mắt gọi ong

Ông như có cánh bay trong vườn trời

Là ong, ông lại là người

Nghe văng trắng mọc mà tươi đêm rằm

(Nghe cháu gọi ông)

Ngôn ngữ thơ Vũ Quần Phương đời thường thể hiện ở những mảng đề tài, những vấn đề mà ông đề cập tới, miêu tả, kể chuyện hay cảm nhận về nó như những gì nó vốn có. Ông thủ thả tâm tình với những lời lẽ mộc mạc về hoàn cảnh sống, về sự vất vả gian lao của những người lao động và ngay gần trước mắt là người vợ của mình. Ông kể với các con về mẹ của chúng:

Mẹ qua tuổi thanh niên thời đạn bom túng thiếu

Mẹ thôi học khi trường phải đi sơ tán xa

Ông ngoại con đã già, bác Hùng con hỏng mắt

Mẹ con phải lo toan cơm nước cửa nhà

(Gửi các con)

Vẫn là quan niệm thơ vừa phải giản dị, chân thành, dễ hiểu nhưng phải là tiếng nói của tình cảm, đồng thời là tiếng nói của trí tuệ: “*Thơ là kinh nghiệm sống, là nhận thức trí tuệ nhưng phải được truyền đi bằng kênh cảm xúc*”. Bởi

thể cho nên, nhiều khi những câu thơ của Vũ Quần Phương chân thật, dễ hiểu như lời ăn tiếng nói hàng ngày, nhưng lại truyền tải được những nội dung sâu sắc ẩn chứa những triết lí độc đáo, đặc biệt là những bài thơ viết cho thiếu nhi. Như trong bài thơ *Nói với em*:

*Nếu nhắm mắt trong vườn lộng gió
Sẽ được nghe nhiều tiếng chim hay ...
Nếu nhắm mắt nghĩ về cha mẹ
Đã nuôi con khôn lớn từng ngày
Công bỗng bé sớm hôm vất vả
Nhắm mắt rồi lại mở ra ngay*

(Nói với bé)

Quả thật, nếu nhắm mắt lại và tĩnh tâm suy nghĩ, chúng ta sẽ thấy rõ và hiểu thấu nhiều điều. Với tư duy của một đứa trẻ, khi nó nhắm mắt lại suy nghĩ nó cũng thấy được nhiều điều và thấy được cha mẹ vất vả để nuôi mình khôn lớn. Và đứa trẻ thấy thương bố mẹ, muốn giúp bố mẹ hết khổ, nó sẽ nghĩ đơn giản rằng chỉ cần mở mắt ra là không thấy nữa, bố mẹ không khổ nữa nên nó “Nhắm mắt rồi lại mở ra ngay”. Nhưng mỗi chúng ta khi nhận thức được những điều đó thì cần phải làm gì hơn là việc “nhắm mắt” và “mở mắt” nhìn đơn giản như một đứa trẻ kia, đó là tùy vào nhận thức và tấm lòng của mỗi người. Đó là cái nhẹ nhàng mà sâu sắc trong mỗi lời thơ của thơ Vũ Quần Phương mà mỗi độc giả hãy suy nghĩ và hành động khi nhận thức được một điều gì đó nhỏ bé mà lại lớn lao.

Bên cạnh ngôn ngữ đời thường, Vũ Quần Phương còn đưa vào thơ mình từ khẩu ngữ, từ nhân mạnh được đưa vào trong thơ Vũ Quần Phương một cách hết sức tự nhiên:

*Nhưng con thích nhất vẽ người
Vừa hu hu khóc đã cười ha ha
Giấy to con để vẽ quà
Bút chì nâu để vẽ bà, vẽ ông
Bố, thích nhưng khó vô cùng*

Mẹ ơi vẽ bố thì dùng màu chi?
Hay là mẹ kể chuyện đi
Để con vẽ mẹ cười khì với con
(Tập vẽ)

Hay:

Nằm bên cạnh cháu nghe cháu thở
Y hết ngày xưa cha cháu thôi
Mấy chục năm trời như mới đó
Ngày đêm như thác cuộn đời trôi
(Em bé)

Mẹ ơi con lớn lúc nào?
Năm ngoái quần còn sát gót
Bây giờ quần đã ngắn cao
Cái mũ đội đầu cũng chật
Đôi dép đi vào chân đau
Mỗi ngày soi gương chải tóc
Con có thấy mình lớn đâu?

(Con lớn lúc nào)
Đời như vườn rộng thênh thang
Yêu cây con hãy mệnh mang yêu người
Nắng kia xa tận phía trời
Còn mang sức ấm nuôi chồi đó con!

(Trong vườn)

Bên cạnh những từ khẩu ngữ, từ nhân mạnh dùng để diễn tả tình cảm gia đình, người đọc không khó để bắt gặp những từ ngữ mang sắc thái ý nghĩa biểu cảm được nhà thơ sử dụng thường xuyên như: à, ôi, ời,...

Bố bé con ra với cuộc đời
Con ời yêu lấy mặt con người
Tươi như quả chín, hồng như thấp
Sau nét âu lo vẫn nét cười.

(Với con)

*Cô lấy lòng yêu dạy các con
Chữ C (xê): trắng khuyết, chữ O tròn
Con ơi trắng khuyết trắng tròn lại
Riêng tám lòng cô vẫn sớm hôm*

(Trường con)

Hay:

*Cháu ơi nơi đâu
Tình người đùm bọc
Đại dương rộng sâu
Bà ơi! Cháu gọi
Tiến lên thành cầu*

(Cầu qua đại dương)

Có thể nói, những từ ngữ này góp phần làm cho tình cảm gia đình trong tập *Thơ tặng tuổi thơ thêm* chân thật, gần gũi, đồng thời tạo được sức hấp dẫn với bạn đọc.

Bên cạnh ngôn từ giản dị, gần gũi, quen thuộc, phù hợp với lời ăn tiếng nói hằng ngày để thể hiện tình cảm gia đình, Vũ Quần Phương còn sử dụng nhiều động từ, tính từ và tìm được cách nói độc đáo của riêng mình:

*Chị lại chiều em ra vít ối
Bóng rợp đầu hiên góc ối xưa
Giống ối găng giòn mà lại ngot
Nhớ chị em mình tuổi bé thơ*

*Dỗ em chị bé đi tìm ối
Ối làm chợ búa, ối bày chơi
Ru em chị cũng ru luôn chị
Em ngủ còn ôm trái ối tươi*

(Ối găng)

Hay:

Nó bé tí ti

Bé tai, bé mũi
Bé miệng bé cằm
Bé như con đé
Hát ngoài vườn hoa
Sao em yêu nó
Yêu to nhất nhà.

(Em bé)

"*Vít ổi*" là một cách nói dân dã, mô tả hành động lấy những trái ổi chín từ cây. Từ "*vít*" là động từ gợi lên hình ảnh người nhẹ nhàng kéo cành ổi xuống để hái trái, rất quen thuộc với những ai đã từng sống ở nông thôn. Hay cách miêu tả "*ổi găng giòn mà lại ngọt*", hai tính từ "*giòn*" và "*ngọt*" không chỉ mô tả vị ngon của trái ổi mà còn phản ánh sự tinh tế, niềm vui trong những điều nhỏ nhất của cuộc sống. Cùng với tính từ "*xưa*", nhà thơ đã giúp bạn đọc gợi nhớ về quá khứ, những kỷ niệm đẹp của thời thơ ấu vẫn lắng đọng trong lòng mỗi người. Hay trong bài *Em bé*, với cách nói "*Yêu to nhất nhà*", nhà thơ đã thể hiện một tình cảm lớn lao, ấm áp. Ngôn ngữ của bài thơ không chỉ mang tính chất dí dỏm mà còn rất gần gũi, phản ánh tình cảm gia đình giản dị nhưng đong đầy yêu thương.

Với cách sử dụng ngôn ngữ nói trên, Vũ Quần Phương đã tạo được nét riêng cho thơ mình. Lời thơ quen thuộc gần gũi đã thể hiện sự hiểu biết và trái tim nhạy cảm của một con người không chỉ đầy tình yêu thương, lòng nhân ái mà còn có trách nhiệm với cuộc đời.

2.3. Giọng điệu nhẹ nhàng, sâu lắng

Trong một tác phẩm văn học nếu ngôn ngữ là phương tiện trực tiếp biểu hiện nội dung, thì giọng điệu chính là kết quả của quá trình tư duy sáng tạo của người nghệ sĩ. Giọng điệu góp phần biểu hiện thái độ, cảm xúc của chủ thể trước đời sống và giọng điệu có vai trò rất lớn trong việc tạo nên phong cách nhà văn. Đồng thời là phương tiện để thể hiện thái độ, tình cảm của tác giả với đối tượng phản ánh như cách xưng hô, gọi tên sự vật hiện tượng, xây dựng hình ảnh tổ chức từ ngữ. Giọng điệu nhẹ nhàng, sâu lắng là

giọng điệu chủ đạo khi viết về tình cảm gia đình trong tập *Thơ tặng tuổi thơ* của Vũ Quần Phương.

Viết về tình cảm gia đình, Vũ Quần Phương mang đến cho người đọc những vần thơ dạt dào cảm xúc. Trong gia đình, tình cảm ông và cháu là thứ tình cảm thật đặc biệt, khác với tình mẹ, tình cha, tình bà cháu. Tình cảm của người ông không kém tha thiết, sâu sắc nhưng tính “*bao bọc*” phần nào được giấu đi nhường chỗ cho sự gần gũi, một tinh thần làm bạn và một cái nhìn sáng suốt. Vì vậy, bằng giọng điệu nhẹ nhàng mà sâu lắng, nhà thơ đã giúp bạn đọc cảm nhận được tiếng lòng cùng những trăn trở mà người ông dành tặng cho cháu của mình:

*Sau này qua sông bể
Lại quen như ghé bàn
Ông ôm bàn chân nhỏ
Mong đời đời bình an*

(Cu Tuệ)

Tình thương yêu của ông dành cho cháu thể hiện qua giọng thơ nhẹ nhàng. Ông mong sau này, trên bước đường cháu đi, dù cháu phải đi qua bao nhiêu sự đời, qua sông qua bể thì cháu vẫn mạnh khỏe, tự tin vùn bước và “*đời đời bình an*”. Dẫu biết quy luật của thời gian, quy luật của đời người, cháu sẽ lớn khôn, sẽ tự lập trong cuộc sống nhưng trong lòng ông, cháu mãi là đứa cháu bé bỏng, là đứa cháu mà ông yêu thương, muốn che chở.

Độc giả không thể không rung động và trăn trở cùng niềm hạnh phúc đơn sơ tưởng như rất bình thường mà lại thật thiêng liêng của một người ông khi được nghe cháu hát trong đêm nhưng cách “*nửa vòng trái đất*”:

*Ông ở bên này nghe cháu hát
Nửa vòng trái đất ngỡ buông bên
Giọng cháu đập dồn hơi thở gấp
Trái đất như cùng ông đứng yên*

(Cháu Tểu hát khoe)

Bằng giọng điệu chân thật, nhẹ nhàng nhưng lại tràn đầy cảm xúc và thức tỉnh được tâm hồn một người “ông” khi quan sát thằng cháu nhỏ đáng yêu:

*Thằng cu Trí nhìn ông
Chùng cũng thích như nhìn mèo, nhìn chó
Nghịch đầu ông, vồ tóc, vồ tai, xoa ... thích chí
Ông thì như đang uống rượu của trời
Say sưa túy lúy
Cái đầu ông ngỡ dựng toàn nhí nhố
Lại đủ làm cho cháu cười vang
Cái nụ cười bốn răng rớt rãi
Lại đủ làm cho ông có lại
Những niềm vui tưởng buột khỏi tay rồi
Dạy cho ông hiểu cái thú đời người
Lại là cháu, cái thằng bò như ... cún*

(Thơ tặng cháu)

Vẫn giữ một giọng điệu nhẹ nhàng như thủ thi, nhà thơ hướng về tất cả những gì đã diễn ra trong cuộc đời mình. Ông hoài niệm về con cái, về ngưỡng cửa của ngôi nhà thân yêu, đặc biệt về người mẹ kính yêu của mình:

*Con ước ao chữ bánh
Viết ra ăn được liền.
Thế thì con sẽ viết
Chữ mẹ dòng đầu tiên*

(Tập viết)

Mẹ sinh ra nuôi dưỡng con, là người đầu tiên dạy con mọi điều, dạy cho con những bước chân trên cuộc đời, mẹ luôn đồng hành cùng con. Có lẽ vì thế, nhà thơ Vũ Quần Phương đã thể hiện tình yêu của con dành cho mẹ bằng những nét chữ đầu đời của con, với giọng thơ sâu lắng như chính tình yêu thương mẹ con thiêng liêng mà khắc sâu trong tâm trí mỗi người.

Hay có khi, chỉ là một lần thất hứa với con mà bố nhớ mãi:

Bố hứa bắt cho con con ve

*Ve chưa kịp bắt đã qua hè
Mùa sau con lớn chơi trò khác
Bố một mình bên cây lẳng nghe*

(Lỡ)

Đằng sau những hoài niệm là cả một tâm lòng của người cha với con. Đồng thời ẩn trong đó là những chiêm nghiệm, những triết lí mà nhà thơ đúc rút được. Những cái gì trong cuộc đời đã lỡ rồi thì không thể làm lại được. Những lỗi lầm trong quá khứ vẫn biết nó sẽ là những bài học cho ta nhưng nó cũng là những nỗi đau có khi âm thầm, có khi mãnh liệt mà con người sẽ phải đối mặt và tìm cách vượt qua.

Viết về tình cảm gia đình trong tập *Thor tặng tuổi thơ*, bên cạnh giọng điệu chủ đạo nhẹ nhàng, sâu lắng, nhà thơ Vũ Quần Phương còn kết đọng ở *giọng điệu chiêm nghiệm*. Giọng điệu chiêm nghiệm chủ yếu là những nghĩ ngợi, thương mến hay những lời chỉ dạy của mẹ, cha, ông bà với con cháu trong hiện thực cuộc đời rộng lớn:

*Cháu ơi nơi đâu
Tình người đùm bọc
Lọt lòng tiếng khóc
On người chở che*

(Cầu qua đại dương)

Bằng sự trải nghiệm trong cuộc sống, bà dạy cháu truyền thống của quê hương, đất nước mình là tình người luôn “đùm bọc”, luôn giúp đỡ, yêu thương nhau. Bà dạy cháu phải biết ơn, biết yêu mảnh đất nơi chúng ta sinh ra, biết yêu thương người khác và rộng hơn là phải biết yêu quê hương đất nước. Cũng vẫn là giọng điệu chiêm nghiệm, bài thơ *Bàn giao* là những bài học quý báu mà ông gửi gắm cho cháu:

*Ông chỉ bàn giao một chút buồn
Ngậm ngùi một chút, chút cô đơn,
Câu thơ vừng gót làm người ấy
Ông cũng bàn giao cho cháu luôn*

(Bàn giao)

Như vậy, với giọng điệu chủ đạo nhẹ nhàng, sâu lắng, tình cảm gia đình trong tập *Thơ tặng tuổi thơ* được Vũ Quần Phương thể hiện qua các bài thơ, câu thơ đã khắc họa tình yêu ấm áp, triu mến đầy tình yêu thương giữa ông bà với cháu, bố mẹ với các con. Bên cạnh đó còn là lời răn dạy, bài học về cuộc sống, về cách yêu thương được thể hiện trong các đoạn thơ được viết bằng giọng thơ chiêm nghiệm mà Vũ Quần Phương đã tái hiện đi vào các bài thơ một cách nhẹ nhàng mà để lại ấn tượng khó phai trong lòng người đọc.

KẾT LUẬN

Gần nửa thế kỉ cầm bút, Vũ Quần Phương đã cho ra đời đều đặn 10 tập thơ. Nhiều bài thơ đã để lại ấn tượng tốt trong tâm trí độc giả. Có bài được phổ nhạc và trở nên gần gũi hơn với mọi người. Ông không chỉ “nồi” ở mảng thơ viết cho người lớn mà ông còn rất thành công ở mảng thơ thiếu nhi. Thơ thiếu nhi ông viết không nhiều, nhưng trong mỗi bài đều để lại những ấn tượng sâu sắc, thú vị, cái thú vị mà người đọc phải reo lên khi còn thơ bé và trầm ngâm ngẫm nghĩ khi đã trưởng thành. Hai giải thưởng của Hội nhà văn vào những năm 1983, 1996 và giải thưởng của Nhà nước năm 2007 cùng các cương vị khác nhau trong Hội Văn học Nghệ thuật Hà Nội, Hội nhà văn Việt Nam và đại biểu Quốc hội, nhà thơ Vũ Quần Phương đã khẳng định phong cách sáng tác, vị thế thơ ca của mình và có đóng góp không nhỏ với nền văn học nước nhà.

Trong sự nghiệp thơ ca của mình, *Thơ tặng tuổi thơ* là một trong những cuốn sách viết nên bởi những vần thơ chân thành, giàu cảm xúc gửi tặng bạn đọc nhiều thế hệ. Nó dẫn dắt người đọc vào thế giới trong trẻo và hồn nhiên của tuổi thơ, ở đó tình cảm gia đình là chủ đề xuyên suốt tác phẩm với những rung động quá đỗi chân thành, ngọt ngào và sâu lắng. Với 38 bài thơ, mỗi bài là một câu chuyện nhỏ xinh bằng thơ, tác giả như nhắn nhủ với những người thân yêu của mình bức thông điệp về tình cảm gia đình vô cùng ý nhị và sâu sắc: Là người anh trai yêu em bé hết mực *Yêu to nhất nhà*: Là tình cha âm áp tựa vàng thái dương, trân quý từng khoảnh khắc bên con “*Cuộc đời thăm thăm trôi trôi mãi/ Nín lại từng giây con với cha*”: Là nỗi nhớ da diết, sâu lắng của người ông dành cho cháu “*Lại nhớ và thương cu Tuệ quá/ Cái hôm sinh nhật có đông không?*” Phải là người có trách nhiệm, yêu thương gia đình hết mực với tấm lòng đôn hậu, bao dung thì tác giả mới có thể sáng tạo ra những vần thơ chứa chan tình cảm, trong trẻo và hồn nhiên đến vậy.

Với những vần thơ có ngôn từ bình dị nhưng giàu xúc cảm, giọng thơ thủ thỉ, tâm tình; ý thơ mang tính giáo dục cao; lời thơ ấm áp cảm xúc vừa gần gũi vừa hóm hỉnh, Vũ Quần Phương như nói giùm những người ông, người bà, cha mẹ và các em những nỗi lòng và sự trăn trở của một con người tài hoa có tâm, có đức và niềm đam mê vô tận với thơ ca.

DANH MỤC TÀI LIỆU THAM KHẢO

1/ Tiếng Việt

1. Hữu Đạt (1996), *Ngôn ngữ thơ Việt Nam*, Nxb Giáo dục.
2. Lê Bá Hán, Trần Đình Sử, Nguyễn Khắc Phi (đồng chủ biên) (1998), *Từ điển thuật ngữ văn học*, Nxb Giáo Dục.
3. Dương Thị Hương (2008), *Giáo trình cảm thụ văn học*, Nxb Đại học Sư phạm.
4. Đinh Trọng Lạc (chủ biên) (2010) – Nguyễn Thái Hòa, *Phong cách học tiếng Việt*, Nxb Giáo dục, Hà Nội.
5. Bùi Thị Mỹ Lê (2013), *Phong cách nghệ thuật thơ Vũ Quần Phương*, Luận văn Thạc sĩ Văn học Việt Nam, Đại học Sư phạm Thái Nguyên.
6. Phương Lựu (Chủ biên) (2009), *Lý luận văn học*, Nxb Đại học Sư phạm.
7. Lã Thị Bắc Lý (2011), *Giáo trình Văn học trẻ em*, Nxb Đại học Sư phạm.
8. Trần Thị Mai (2011), *Đặc điểm ngôn ngữ thơ Vũ Quần Phương trong “Vết thời gian”*, Luận văn Thạc sĩ Ngữ văn, Đại học Vinh.
9. Nguyễn Đăng Mạnh (2002), *Con đường đi vào thế giới nghệ thuật của nhà văn*, Nxb Giáo dục.
10. Vũ Nho (2001), *Đi giữa miền thơ*, Nxb Văn hóa thông tin.
11. Vũ Quần Phương (2022), *Thơ tặng tuổi thơ*, Nxb Kim Đồng.
12. Minh Phương (7/7/2000), *Báo Nhân dân*.
13. Trần Đình Sử (2004), *Dẫn luận thi pháp học*, Nxb Giáo Dục, Hà Nội
14. Tạp chí *Văn học và tuổi trẻ* (8/2005), Nxb GD, số 8.
15. Cao Đức Tiến, 2005, *Giáo trình Văn học*, Nxb Giáo dục.

2/ Website

16. Mai Đỗ, *Nhà thơ Vũ Quần Phương ân cần và tinh tế*, <https://suckhoedoisong.vn/nha-tho-vu-quan-phuong-an-can-va-tinh-te-169121235.htm>
17. *Giới thiệu sách hay: Thơ tặng tuổi thơ - Vũ Quần Phương*, <https://tinhhte.vn/thread/gioi-thieu-sach-hay-tho-tang-tuoi-tho-vu-quan-phuong.3595601/>
18. Vũ Quần Phương: *Hồn thơ lịch lãm của Hà Nội*, <https://special.vietnamplus.vn/2020/10/09/vuquanphuong/>
19. Skymin 1985, *Giới thiệu sách hay: Thơ tặng tuổi thơ – Vũ Quần Phương* <https://www.webtretho.com/f/giai-tri-thu-gian/gioi-thieu-sach-hay-tho-tang-tuoi-tho-vu-quan-phuong>
20. Nguyễn Thị Thiện, *Nói với em*, <https://giaoducthoidai.vn/noi-voi-em-post542392.html>
21. <https://nxbkimdong.com.vn/products/tho-tang-tuoi-tho>
22. <https://toploigiai.vn/cam-nhan-ve-bai-tho-nguonng-cua-cua-vu-quan-phuong>
23. <https://chiase.org/threads/bai-tho-noi-voi-em-vu-quan-phuong.13160/>